

**МАҚОМОТИ ВАКОЛАТДОР ОИД БА ҲУҚУҚИ
ИНСОН ДАР ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН**

**МАЪРҶЗАИ
ВАКОЛАТДОР ОИД БА ҲУҚУҚИ КҶДАК
ДАР ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
БАРОИ СОЛИ 2019**

ДУШАНБЕ – 2020

МУНДАРИҶА

ПЕШГУФТОР	3
I. ФАЪОЛИЯТИ ВАКОЛАТДОР ОИД БА ҲУҚУҚИ КӮДАК	
ДАР СОЛИ 2019	
1.1. Мурочиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ	5
1.2. Воҳӯриҳо ва қабули шахрвандон дар маҳалҳо	8
1.3. Мусоидат дар такмили қонунгузорӣ оид ба ҳуқуқу озодиҳои кӯдак	9
1.4. Санҷиши вазъи риояи ҳуқуқу озодиҳои кӯдак	10
1.5. Баланд бардоштани маърифатнокии шахрвандон оид ба ҳуқуқу озодиҳои кӯдак	11
1.6. Ҳамкориҳо бо мақомоти давлатӣ, сохторҳои ҷомеаи шахрвандӣ ва созмонҳои байналмилалӣ дар соҳаи ҳуқуқи кӯдак.....	14
II. ВАЗЪИ РИОЯИ ҲУҚУҚУ ОЗОДИҲОИ КӮДАК	
ДАР ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН	
2.1. Ҳуқуқ ба таҳсил	16
2.2. Ҳуқуқи кӯдак ба ҳифзи саломатӣ	19
2.3. Ҳуқуқи кӯдак ба фардиат	22
2.4. Ҳуқуқи кӯдак ба озод будан аз шаклҳои бадтарини меҳнат	26
2.5. Ҳуқуқи кӯдакони дорои маъюбият	29
2.6. Ҳуқуқи кӯдакони дорои маъюбият ба таҳсили босифат дар муҳити фарогир	32
2.7. Кӯдакон дар низоми адолати судӣ	35
2.8. Кӯдакони зерӣ таъсири муҳочирати меҳнатӣ қарордошта	38
ХОТИМА	41

ПЕШГУФТОР

Соли 2019 ду санаи муҳим – 25-солагии қабули Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 30-солагии қабули Конвенсияи СММ дар бораи ҳуқуқҳои кӯдак чашн гирифта шуд. Санадҳои мазкур, ки муносибатро нисбат ба арзишҳои муҳими ҳаёти ҷомеа – инсон, ҳуқуқ ва озодиҳои ӯ ба кулӣ тағйир дода, заминаи муҳими ҳуқуқии ҳуқуқу озодиҳои инсонро гузоштанд, дар ҳифз ва пешбурди ҳуқуқҳои кӯдак нақши муҳим бозиданд.

Дар ин давра ҷиҳати таъмини манфиатҳои беҳтарини кӯдакон, ташкили шароити мусоид барои инкишофи ҳамаҷонибаи онҳо, ҳифзи ҳуқуқ ва озодиҳои кӯдакон, ки аз ҳадафҳои муҳими сиёсати давлат ба шумор мераванд ва бо мақсади таъмини уҳдадорихои байналмилалӣ ҷумҳурӣ дар ин самт тадбирҳои дахлдор андешида шуданд.

Барои расидан ба ин ҳадафҳо амалигардонии Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030, Барномаи миёнамуҳлати рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2016-2020 ва як қатор ҳуҷҷатҳои барномавии дигар мусоидат намуданд.

Соли 2019 дар натиҷаи амалӣ гардонидани иқдоми наҷибона ва сиёсати инсондӯстонаи Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ - Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мухтарам Эмомалӣ Раҳмон 84 нафар кӯдакон – шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон аз Ироқ ба Ватан баргардонидани мавриди ғамхорӣ ҳамаҷониба қарор дода шуданд.

Заминаи меъёрии ҳуқуқии ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои кӯдак такмил дода шуда, бо ин мақсад соли 2019 як қатор санадҳои дигар, аз ҷумла Барномаи солимии репродуктивӣ барои солҳои 2019-2022, Барномаи миллии рушди иҷтимоии ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2019-2021 ва дигарҳо қабул гардиданд, ки дар умум ба рушди ҳуқуқҳои кӯдакону наврасон дар ҷумҳурӣ мусоидат менамоянд.

Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак дар соли 2019 бо истифода аз салоҳияти худ, ки Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон” муқаррар намудааст, ҷиҳати барқарор намудани ҳуқуқҳои вайроншудаи кӯдакон, баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии шаҳрвандон, аз ҷумла кӯдакон оид ба ҳуқуқ ва озодиҳои онҳо, такмили қонунгузорию ҷумҳурӣ дар ин самт, ҳамкорию мақомоти ҳокимияти давлатӣ ва сохторҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ оид ба ҳуқуқу озодиҳои кӯдакон мусоидат намуд.

Маърузаи солона дар бораи фаъолияти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва вазъи риояи ҳуқуқи кӯдак дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои соли 2019 дар асоси моддаи 32⁷ Қонуни Ҷумҳурии

Тоҷикистон “Дар бораи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон” таҳия шудааст.

Маърӯзаи пешниҳодшуда аз пешгуфтор, ду боб ва хотима иборат аст. Боби аввал аз шаш банд иборат буда, дар он самтҳои асосии фаъолияти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак дар соли 2019, аз ҷумла маълумот дар бораи мурочиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ, натиҷаи вохӯриҳо ва қабули шахрвандон дар маҳалҳо, фаъолият дар самти тақмили қонунгузорӣ оид ба ҳуқуқи озодиҳои кӯдак, санҷиши вазъи риояи ҳуқуқи озодиҳои кӯдак, баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии шахрвандон ва ҳамкориҳои Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак бо мақомоти давлатӣ, сохторҳои ҷомеаи шахрвандӣ ва созмонҳои байналмилалӣ мавриди таҳлил қарор дода шудаанд.

Дар боби дуюм вазъи риояи ҳуқуқи кӯдак ба таҳсил, ҳифзи саломатӣ, фардиат, озод будан аз шаклҳои бадтарини меҳнат ва ҳуқуқҳои кӯдакони бештар осебпазир, аз ҷумла кӯдакони маъҷуб, кӯдакони дар низоми адолати судӣ ва кӯдакони зерӣ таъсири муҳочирати меҳнатӣ қарордошта инъикос ёфтаанд. Ҷиҳати бештар намудани вазъ дар самтҳои мазкур тавсияҳои дахлдори Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак пешниҳод шудаанд.

Маърӯзаи мазкур Маърӯзаи сеюми Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак буда, он ба омӯзиш, таҳлил ва ҷамъбасти мавод ва иттилооти аз ҷониби мақомоти ҳокимияти давлатӣ тибқи дархости Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак пешниҳодгардида, натиҷаи баррасии мурочиатҳои хаттӣ ва шифоҳии шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ, натиҷаи санҷишу мониторингҳои муассисаҳои гуногуни кӯдакони асос ёфтааст. Дар он инчунин маълумоте, ки зимни амалӣ гардонидани фаъолияти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак, иштироки ӯ дар гуруҳҳои корӣ, вохӯриҳо, конференсияҳо ва мизҳои мудаввар дар мавзӯи ҳуқуқи озодиҳои кӯдакони ба даст омадаанд, ба назар гирифта шудаанд.

Маърӯза дар асоси қисми 1 моддаи 32⁷ Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон” ба Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Маҷлиси миллии Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, Суди конститусионии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Суди Олии иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Прокурори генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод мегардад.

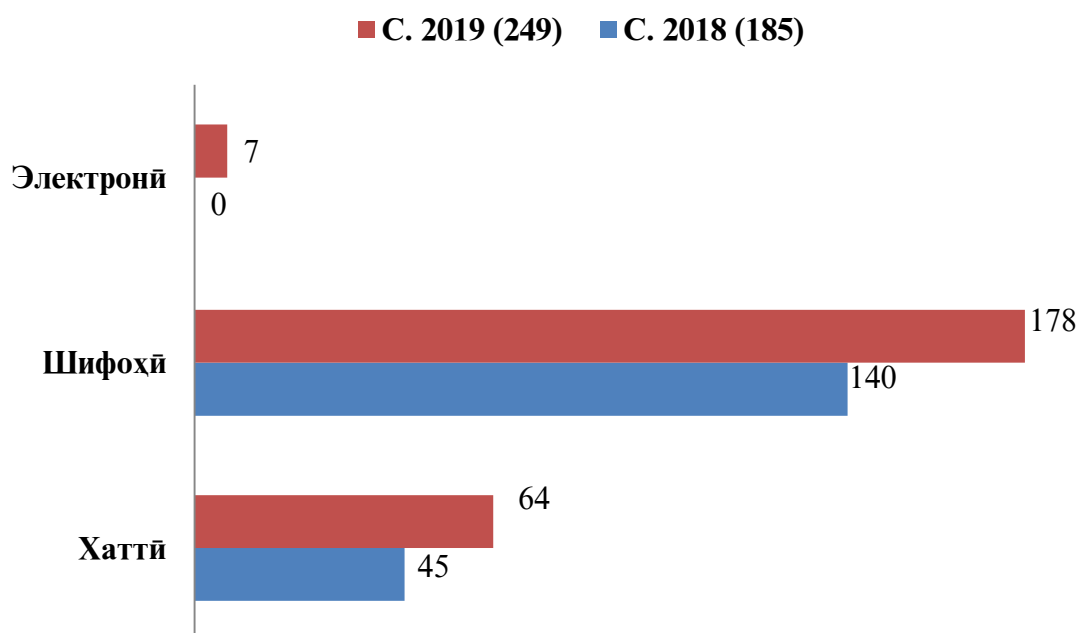
Барои иттилоотони бештари ҷомеа Маърӯзаи мазкур дар матбуоти ҷопӣ ва электронӣ ва дар шакли китобча бо забонҳои давлатӣ, русӣ ва англисӣ нашр карда мешавад.

I. ҶАЪОЛИЯТИ ВАКОЛАТДОР ОИД БА ҲУҚУҚИ КҶДАК ДАР СОЛИ 2019

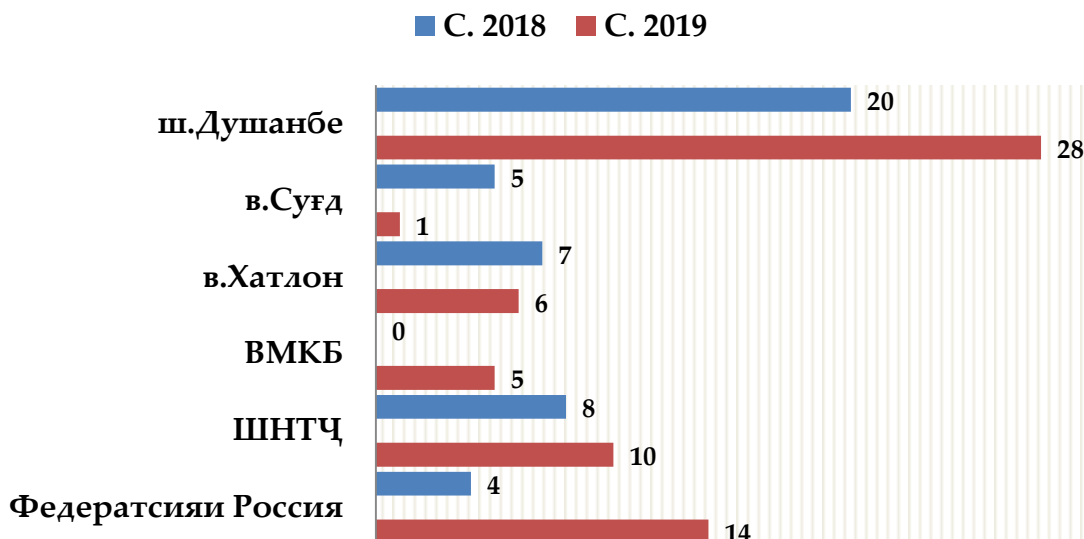
Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак дар Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд – ВХК ҚТ) бо мақсади тақвияти кафолатҳои конституционии ҳимояи давлатии ҳуқуқ ва озодиҳои кӯдак таъсис дода шуда, вазифаҳои худро дар доираи салоҳияти бо қонун муқарраршуда тавассути қабул ва баррасии муроҷиатҳои шахсонӣ воқеӣ ва ҳуқуқӣ, тақмили қонунгузорӣ дар самти ҳуқуқи озодиҳои кӯдак, санҷиши вазъи риояи ҳуқуқи озодиҳои кӯдак, баланд бардоштани маърифатнокии шаҳрвандон, аз ҷумла кӯдакон оид ба ҳуқуқи озодиҳои кӯдак, рушд ва ҳамроҳангсозии ҳамкории байналмилалӣ дар соҳаи ҳуқуқи озодиҳои кӯдак амалӣ мегардонад.

1.1. Муроҷиатҳои шахсонӣ воқеӣ ва ҳуқуқӣ

Соли 2019 ба унвони ВХК ҚТ 249 (соли 2018 – 185) адад муроҷиати шахсонӣ воқеӣ ва ҳуқуқӣ ворид гардид, ки назар ба соли 2018 64 адад зиёд мебошад. Аз муроҷиатҳои воридгардида 64 адад муроҷиатҳои хаттӣ, 178 адад муроҷиатҳои шифохӣ ва 7 адад муроҷиатҳои электронӣ мебошанд. Аз ҷумла, 45 муроҷиатҳои шифохӣ зимни қабули шаҳрвандон дар минтақаҳои ҷумҳурӣ баррасӣ гардиданд.

Муроҷиатҳои хаттӣ аз ҷониби сокинони шаҳри Душанбе – 28 адад (соли 2018 – 20), вилояти Хатлон - 6 адад (соли 2018 – 7), вилояти Суғд – 1 (соли 2018 – 5) адад, ВМКБ - 5 адад, шаҳру ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ – 10 адад (соли 2018 – 8), Ваколатдорон оид ба ҳуқуқи кӯдак ва дигар мақомоти давлатии Федератсияи Россия – 14 адад (соли 2018 – 4) ворид гардидаанд.

Мурочиатҳои ҳаггӣ аз ҷониби занон – 30 адад (соли 2018 – 23), мардон – 20 адад (соли 2018 – 15) ва шахсони ҳуқуқӣ – 14 ададро (соли 2018 - 7) ташкил медиҳанд.

Мурочиатҳои ҳаггӣ тибқи таснифот ба ҳуқуқу озодиҳои зерини кӯдак тааллуқ доранд:

- ҳуқуқ ба муҳокимаи одилонаи судӣ - 18 адад (соли 2018 – 7);
- ҳуқуқ ба сатҳи кофии зиндагӣ, ғамхорӣи волидайн ва дар оила тарбия гирифтани - 15 адад (соли 2018 – 6);
- ҳуқуқ ба дахлнопазирии шахсӣ, озодӣ аз шиканча ва дигар муносибатҳои бераҳмона – 7 адад (соли 2018 – 4);
- ҳуқуқ ба саломатӣ - 5 адад (соли 2018 - 3);
- ҳуқуқ ба фардият - 3 адад (соли 2018 – 2);
- ҳуқуқ ба мурочиат - 2 адад;
- ҳуқуқ ба ҳимоя - 2 адад;
- ҳуқуқ ба муошират бо волидайн ва робитаҳои ҳешу таборӣ - 2 адад (соли 2018- 7);
- ҳуқуқ ба таҳсил - 1 адад (соли 2018 - 12);
- ҳуқуқ ба меҳнат ва шароити одилонаи меҳнат - 1 адад;
- ҳуқуқ ба мусофират - 1 адад.

Дар 7 мурочиати боқимонда шахрвандон оид ба таъминоти молиявии ноболиғон, дар ҷойи зист ба қайд гирифтани, аз идоракунии ғайриқонунӣ гирифтани замини ба муассисаи таълимӣ вобастабуда ва ғ. мусоидат пурсидаанд.

Дар мурочиатҳои ҳаггӣ нисбати қарор ё амали (беамалии) субъектони зерин шикоят карда шудааст:

- нисбати кормандони мақомоти милитсия - 4 адад (соли 2018 – 4);
- нисбати кормандони мақомоти прокуратура - 4 адад (соли 2018 – 1);
- нисбати роҳбар ва омӯзгорони муассисаҳои таълимӣ – 3 адад;
- нисбати мақомоти судӣ - 1 адад.

Дар боқимонда 52 мурочиатҳо аз ВХК ҚТ чиҳати ҳалли мушкилоти кӯдакон мусоидат пурсидаанд. Аз ҷумла, 10 адади ҷунин мурочиатҳо аз мақомоти давлатии гуногуни субъектҳои ФР ворид шудаанд.

Дар соли 2019 аз 64 аризаи хаттии баррасишуда 8 (соли 2018 - 15) адад ҳалли мусбии худро ёфт.

Масалан, тибқи мурочиати ВХК назди Президенти ФР шаҳрванди Россия - ноболиғ Д. Р. аз Тоҷикистон ба ватан баргардонида шуд. Дар ҳамкорӣ бо ВХК вилояти Свердловски ФР ду фарзанди ноболиғи муҳочирзани тоҷик Н.С. ба Тоҷикистон баргардонида шуданд. Дар ҳамкорӣ бо ВХК вилояти Курски ФР оилаи муҳочир тоҷик, ки мақсади ҷудошавӣ дошт, барқарор карда шуд.

Аз таҳлилҳо бармеояд, ки мурочиатҳо дар самти ҳуқуқ ба муҳокимаи одилонаи судӣ (18 адад (соли 2018 – 7) тамоюли зиёдшавӣ доранд. Аз ҷумла, дар асоси 5 адад мурочиатҳои воридшуда, ки аз вайрон шудани ҳуқуқи кӯдакон ба муошират бо падар ё модар шикоят карда шудааст, намояндаи ВХК ҚТ дар муҳофияҳои судӣ иштирок намуд.

Гурӯҳи дигари мурочиатҳо (15 адад (соли 2018 - 6 адад)), ки тамоюли зиёдшавӣ доранд, ба ғамхорӣи волидайн, дар оила тарбия гирифтани ва ҳуқуқ ба сатҳи кофии зиндагӣ тааллуқ доранд.

Соли 2019 тавассути сомонаи www.vhk.tj, нишонҳои электронии info@vhk.tj ва child@ombudsman.tj 7 адад мурочиатҳои электронӣ ворид гардидааст.

Ҳамчунин ВХК 178 (97 нафар зан) мурочиатҳои шифоҳии шаҳрвандонро мавриди баррасӣ қарор дод, ки 85 нафарашон сокинони шаҳри Душанбе, 43 нафар аз шаҳру ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ, 20 нафар аз вилояти Суғд, 14 нафар аз вилояти Хатлон ва 16 нафар аз ВМКБ мебошанд.

Мурочиатҳои шифоҳӣ тибқи таснифот ба ҳуқуқу озодиҳои зерини кӯдак тааллуқ доранд:

- ҳуқуқ ба сатҳи кофии зиндагӣ, ғамхорӣи волидайн ва дар оила тарбия гирифтани, алимент, таъминоти иҷтимоӣ - 55 адад (соли 2018 - 25);
- ҳуқуқ ба муошират – 21 адад (соли 2018 - 1);
- ҳуқуқ ба саломатӣ - 14 адад;
- ҳуқуқ ба таҳсил – 12 адад (соли 2018- 10);
- ҳуқуқи кӯдакони маъҷуб ва ятиму бепарастор – 12 адад (. 2018 - 5);
- ҳуқуқ ба манзил – 9 адад (соли 2018 - 5);
- ҳуқуқ ба муҳокимаи одилонаи судӣ - 8 адад (соли 2018- 6);
- ҳуқуқ ба моликият - 8 адад (соли 2018 - 7);
- ҳуқуқ ба фардиат - 5 адад (соли 2018 - 3);
- ҳуқуқ ба замин - 3 адад;
- ҳуқуқ ба озодӣ аз шиканҷа ва дигар намудҳои зӯрварӣ – 2 адад (соли 2018 - 3);
- ҳуқуқ ба озодона изҳор намудани фикри кӯдак – 1 адад;
- ҳуқуқ ба мурочиат - 1 адад;
- дигар масъала - 27 (соли 2018 - 7) адад.

Мурочиатҳои шифоӣ низ дар самти ҳуқуқ ба сатҳи кофии зиндагӣ, ғамхории волидайн ва дар оила тарбия гирифтани, алимент, таъминоти иҷтимоӣ (55 адад (соли 2018 - 25) тамоюли зиёдшавӣ доранд. Аз ин шумора танҳо вобаста ба алимент 17 мурочиат ба қайд гирифта шудааст. Ба шахрвандоне, ки шифоӣ мурочиат намуданд, маслиҳатҳои ҳуқуқӣ дода шуд. Аз ҷумла, ба шахрванд О.Ҳ. барои дар муассисаи таҳсилоти умумии №16 шаҳри Душанбе бо забони русӣ идома додани таҳсили фарзандаш мусоидат карда шуд.

1.2. Вохӯриҳо ва қабули шахрвандон дар маҳалҳо

Соли 2019 ҷиҳати иҷрои Нақшаи миллии амалҳо вобаста ба иҷрои тавсияҳои Кумитаи СММ оид ба ҳуқуқи кӯдак барои солҳои 2018 - 2022, Стратегияи фаъолияти ВХК ҚТ барои солҳои 2018 - 2020 ва Нақшаи кори ВХК барои соли 2019 дар ҷамоатҳои шаҳраку деҳоти ноҳияҳои Кӯҳистони Мастчоҳ, Б.Ғафуров, Рӯшон, Шугнон, Рашт, Лахш, Ҷ. Балхӣ ва Дӯстӣ вохӯриҳо ва қабули шахрвандон анҷом дода шуданд.

Дар вохӯриҳо раисон ва котибони комиссияҳои маҳаллӣ оид ба ҳуқуқи кӯдак, намояндагони мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, сохторҳои ҷомеаи шахрвандӣ ва воситаҳои ахбори оммаи (минбаъд – ВАО) маҳаллӣ иштирок доштанд.

Зимни вохӯриҳо масъалаҳои вобаста ба дастрасии кӯдакон ба таҳсил, ҳадамоти тандурустӣ, ҳифзи иҷтимоӣ, мушкилоти кӯдакони бо қонун дар муҳолифатбуда, таҳсилоти кӯдакони дорои маъҷубият ва дигар масъалаҳо мавриди баррасӣ ва муҳокима қарор дода шуда, ҷиҳати пешгирӣ намудани омилҳои номатлуб дар байни наврасон, аз қабилӣ муноқишаҳои гурӯҳӣ, нашъамандиву майзадагӣ, шомил гардидан ба ҳизбу ҳаракатҳои террористиву экстремистӣ, фарҳанги оиладорӣ ва пош хӯрдани оилаҳои ҷавон тавсияҳои дахлдор пешниҳод карда шуданд.

Ба иштирокчиёни вохӯриҳо маводҳои иттилоотӣ, аз ҷумла Маърӯзаҳои Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон ва Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак барои соли 2018 ва брошюраи “Ҳуқуқҳои худро муҳофизат намоед” дастрас карда шуд.

Дар рӯзҳои қабули шахрвандон дар ҷамоатҳои шаҳраку деҳоти ноҳияҳои зикршуда аз ҷониби ВХК 45 нафар (соли 2018 – 34 нафар) шахрвандон, аз ҷумла дар ВМКБ – 14 адад, вилояти Суғд – 10 нафар ва Рашту Лахш – 21 нафар қабул карда шуданд.

муҳоҷирати меҳнатӣ” ва “Дар бораи муқовимат бо коррупсия” аз ҷумла ҷунин санадҳо мебошанд.

Ҳамчунин, ВХК ба 6 лоиҳаи қарорҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки тасдиқ намудани Барнома ва санадҳои дигари ба ҳуқуқҳои кӯдак дахлдорро пешбинӣ менамоянд, аз ҷумла «Дар бораи номгӯи мансабҳои, ки бо фаъолияти омӯзгорӣ, пешбурди вазифаҳои тарбиявӣ нисбати кӯдакон алоқаманд мебошанд, инчунин касбҳои бо қори доимӣ бо кӯдакон вобаста набуда, ки ишғоли онҳо аз ҷониби шахсони қаблан ҷиноятҳои ба муқобили озодии ҷинсӣ ва дахлнопазирии ҷинсӣ содирнамуда манъ аст», “Дар бораи Барномаи давлатии рушди оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2020 - 2024” ва замимаҳои он, “Дар бораи Барномаи миллии пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон барои солҳои 2020 - 2025”, “Дар бораи Барномаи таълим ва тарбияи ҳуқуқии шахрвандон барои солҳои 2020 - 2030” ва “Дар бораи Барномаи тавонбахшӣ ва ҳамгирии иҷтимоии ноболиғони содирнамудаи ҳуқуқвайронкунӣ, ки дар ҷойҳои маҳдудӣ ва маҳрумӣ аз озодӣ адои ҷазо намудаанд барои солҳои 2020 - 2024” ҳулосаҳо пешниҳод намуд.

Бо мақсади такмили фаъолияти ВХК дар самти қабул ва баррасии муроҷиатҳои кӯдакон лоиҳаи Дастурамали баррасии муроҷиатҳои кӯдакон дар мақомоти ВҲИ ҚТ таҳия карда шуда, дар баррасӣ қарор дорад.

Соли 2019 дар самти такмили қонунгузориҳои миллии иштироки ВХК ва қонунҳои ШХДҲК дар фаъолияти 4 гурӯҳҳои қорӣ байниидоравӣ, аз ҷумла оид ба таҳияи лоиҳаи Барномаи таълим ва тарбияи ҳуқуқии шахрвандон барои солҳои 2020 - 2030, лоиҳаи Қонуни ҚТ “Дар бораи ворид намудани тағйиру иловаҳо ба Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи ҳифзи ҳуқуқҳои кӯдак” таъмин карда шуд.

1.4. Санҷиши вазъи риояи ҳуқуқу озодиҳои кӯдак

Ҳамасола дар доираи амалигардонии Стратегияи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2018 - 2020 санҷишу мониторингҳо гузаронида мешаванд.

Соли 2019 низ бо мақсади муайян намудани вазъи риояи ҳуқуқу озодиҳои кӯдак дар 46 (соли 2018 – 43) муассисаҳо 15 боздид, 19 санҷиш ва 12 мониторингҳо анҷом дода шуданд.

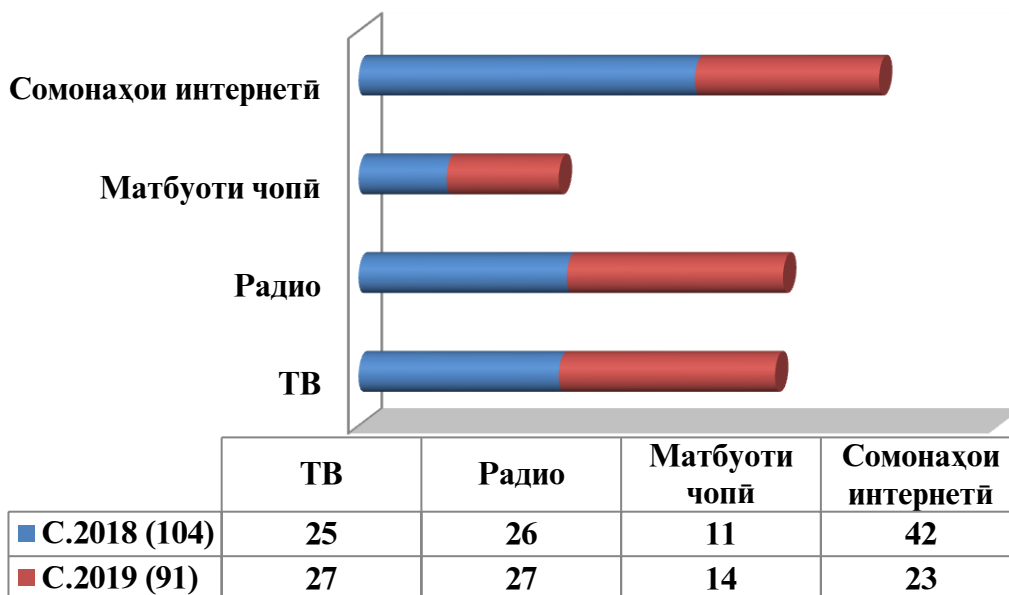
Санҷишу мониторингҳо 4 муассисаи томақтабӣ, 12 муассисаи таҳсилоти умумӣ, 4 муассисаи тиббӣ, 7 муассисаи будубоши доимии кӯдакон ва 4 муассисаи пӯшидаи кӯдаконро фаро гирифтанд.

Қиҳати иҷрои Нақшаи миллии амалҳо вобаста ба иҷрои тавсияҳои Кумитаи СММ оид ба ҳуқуқҳои кӯдак барои солҳои 2018 - 2022 бо мақсади муайян намудани вазъи дастрасии кӯдакони ақаллиятҳои миллии ба таҳсил ва ҳамгирии онҳо дар муассисаҳои таҳсилоти ҳамагонии №96 ва №111 ш. Ҳисор, №1 ва №14 ноҳияи Лахш, №8 ноҳияи Ҷ. Балхӣ ва №12 ноҳияи Дӯстӣ санҷишҳо гузаронида шуданд.

Натиҷаҳои санҷишу мониторингҳо рӯзи 4 декабри соли 2019 дар мизи мудаввар бо иштироки намоёндагони вазорату идораҳо, сохторҳои дахлдори мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, созмонҳои байналмилалӣ, сохторҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва ВАО баррасӣ ва муҳокима гардида, ба мақомоти дахлдор тавсияҳои мушаххас ирсол карда шуданд.

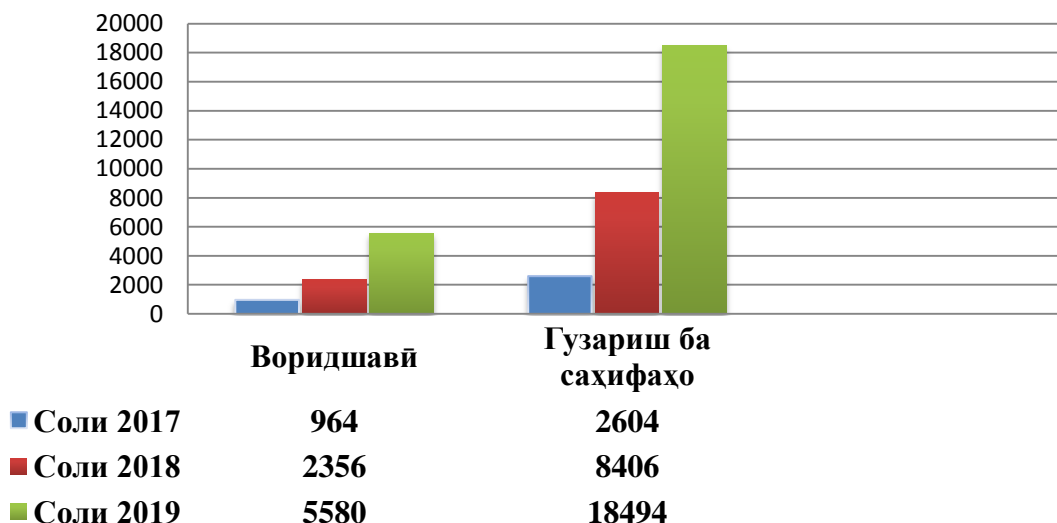
1.5. Баланд бардоштани маърифатнокии шаҳрвандон оид ба ҳуқуқу озодиҳои кӯдак

Ҷиҳати баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии шаҳрвандон, аз ҷумла кӯдакон оид ба ҳуқуқу озодиҳои кӯдак аз воситаҳои гуногуни омӯзишӣ-иттилоотӣ истифода бурда шуд. Аз ҷумла, соли 2019 оид ба ҷанбаҳои гуногуни ҳуқуқу озодиҳои кӯдак тавассути ВАО 91 (дар телевизион - 27, радио - 27, матбуоти электронӣ - 23, маҷалла - 14) баромадҳо таъмин карда шуданд.

Дар баланд бардоштани маърифатнокии шаҳрвандон оид ба ҳуқуқу озодиҳои кӯдак сомонии ВХК ҚТ - www.vhk.tj дар шабакаи интернет нақши муҳим дорад. Дар се соли фаъолияти сомона воридшавӣ ва истифодабарӣ аз маводҳои он зиёд шуда, мутаносибан: соли 2017 - 964 нафар, соли 2018 – 2356 нафар ва соли 2019 – 5580 нафарро ташкил медиҳад.

Омори воридшавӣ ба сомона

Дар соли 2019 ворид шудани 7 адад мурочиати шахрвандон ба ВХК тавассути почтаҳои электронии info@vhk.tj ва child@ombudsman.tj сурат гирифтанд.

Соли 2019 тавассути сомонаи ВХК ҚТ се маротиба дар мавзӯҳои “Сабабҳои сари вақт ба кӯдакон нагирифтани шаҳодатномаи таваллудро дар чӣ мебинед?”, “Ба фикри Шумо чиҳати идома додани таҳсил дар муассисаҳои миёна ва олии касбӣ ба духтарон чӣ монеагӣ мекунад?” ва

“Сабабу омилҳои ба оворагардӣ машғул шудани наврасонро дар чӣ мебинед?” назарсанчиҳо гузаронида шуданд.

Дар назарсанчии яқум 47% иштирокчиён сабаби сари вақт ба кӯдакон нагирифтани шаҳодатномаи таваллудро дар бемасъулияти падару модар ё намояндагони қонунии кӯдак, дар назарсанчии дуҷум 48% иштирокчиён монеагиро ба духтарон ҷиҳати идома додани таҳсил дар муассисаҳои миёна ва олии касбӣ дар мафкураи волидайн ва бародарон вучуд доштани қолабҳои кӯхнашудаи тасаввурот оид ба таҳсили духтарон ва дар назарсанчии сеҷум 56% иштирокчиён сабабу омилҳои ба оворагардӣ машғул шудани наврасонро дар беназоратӣ аз ҷониби оила мебинанд. Дар назарсанчиҳо 224 нафар истифодабарандагони сомонаи vhk.tj иштирок намуданд.

Соли 2019 дар доираи таҷлили 30-солагии Конвенсияи СММ дар бораи ҳуқуқҳои кӯдак ва Ҳафтаи ҳуқуқи инсон ВХК бо омӯзгорону хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумии №34 ва №72 - и шаҳри Душанбе ва бо кӯдакон ва наврасони ғайри шаҳри Душанбе, аз ҷумла кӯдакони дорой маъҷубият вохӯриҳо доир намуд.

ВХК моҳи март соли 2019 дар маҳфили “Пайравони Пешвои миллат”-и Кумитаи ҷавонон ва варзиши назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар мавзӯи “Ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд: ҳолат ва дурнамо” ва моҳи октябри соли 2019 дар Донишқадаи идоракунии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон барои котибони комиссияҳои маҳаллии ҳуқуқи кӯдак дар мавзӯи “Принсипҳои бунёдии Конвенсияи СММ дар бораи ҳуқуқҳои кӯдак” дарсҳои омӯзишӣ гузаронид.

Соли 2019 дар доираи амалисозии Барномаи таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон барои солҳои 2013 - 2020 барои судяҳо- коромӯзони Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва омӯзгорони фанни “Ҳуқуқи инсон”-и муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумии ноҳияҳои Рашт, Тоҷикобод, Лахш, Ҳамадонӣ ва Фархор оид ба мавзӯҳои методикаи таълими фанни “Ҳуқуқи инсон”, эҳтироми фикри кӯдакон зимни баррасии масъалаҳои, ки ба онҳо дахл доранд ва ғ. семинарҳои омӯзишӣ гузаронида шуданд.

Зимни чорабиниҳои зикргардида ҷиҳати баланд бардоштани огоҳии ҷомеа, аз ҷумла кӯдакон оид ба ҳуқуқҳои онҳо, механизмҳои байналмилалӣ ва миллии ҳифзи ҳуқуқҳои кӯдак, ғайрияти ниҳоди ВХК ҚТ ҳамчун механизми миллии ҳифзи ҳуқуқҳои кӯдакон маълумоти муфассал пешниҳод гардид.

Бо мақсади иттилоотонии бештари аҳоли оид ба ҷанбаҳои гуногуни ҳуқуқи озодиҳои кӯдак 300 нусха Маъҷузаи ВХК ҚТ барои соли 2018 ва 1000 нусха брошюраи “Ҳуқуқҳои худро муҳофизат нам”, ки фарогири маълумот ва суроғаҳои муфид мебошанд, нашр ва паҳн карда шуд.

1.6. Ҳамкориҳо бо мақомоти давлатӣ, сохторҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва созмонҳои байналмилалӣ дар соҳаи ҳуқуқи кӯдак

Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак дар амалӣ гардонидани фаъолияти худ дар соли 2019 бо мақомоти ҳокимияти давлатӣ, созмонҳои байналмилалӣ, сохторҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ, ниҳодҳои миллии ҳифзи ҳуқуқи кӯдаки Федератсияи Россия ва ВАО ҳамкориҳои судманд дошт.

Дар соли 2019 ВХК бо намояндагони созмонҳои байналмилалӣ, аз ҷумла, Хазионаи кӯдакони СММ дар Тоҷикистон, Намояндагии СБМ дар Тоҷикистон, Намояндагии Кумитаи байналмилалӣ Салиби Сурх (КБСС) дар ҚТ, котиби Зеркумита оид ба аккредитатсияи ниҳодҳои миллии ҳифзи ҳуқуқи инсон ва дигарон 10 мулоқоту вохӯриҳои анҷом дод, ки зимни онҳо масъалаҳои вобаста ба ҳифзи ҳуқуқи манфиатҳои кӯдакон мавриди баррасӣ қарор дода шуданд.

Хусусан ҳамкориҳо бо Хазионаи кӯдакони СММ (ЮНИСЕФ) дар доираи амалигардонии Стратегияи фаъолияти ВХК ҚТ барои солҳои 2018 - 2020, мусоидат дар иҷрои ухдадорҳои байналмилалӣ дар самти ҳуқуқи кӯдак, дастгирии фаъолияти сомонаи ВХК ҚТ самаранок буданд. Бо дастгирии ниҳоди мазкур ҷиҳати тақвияти фаъолияти ВХК ҚТ дар самти мурочиати инфиродии кӯдакон коршиноси байналмилалӣ – собиқ Омбудсмани кӯдаки Норвегия даъват карда шуд. Аз ҷониби коршиноси байналмилалӣ ҷиҳати тақвияти додани механизми мурочиати кӯдакон тавсияҳои дахлдор пешниҳод карда шуда, барои кормандони мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба мурочиатҳои инфиродии кӯдакон тренинги дурӯза гузаронида шуд.

Тибқи методика ва тавсияҳои коршиноси байналмилалӣ зимни гузаронидани санчишу мониторингҳо дар муассисаҳои таълимӣ бо кӯдакон фокус-гурӯҳҳо ташкил карда шуданд. Дар фокус-гурӯҳҳо кӯдакон озодона фикру ақидаҳои худро оид ба мушкилиҳои вучуддошта, аз ҷумла риоя нашудани баробарии гендерӣ аз ҷониби баъзе хонандагон, истифода нашудани технологияҳои муосир дар раванди таълим, нарасидани китобҳои дарсӣ аз баъзе фанҳои таълимӣ ва ғайраҳо баён намуданд. Фикру ақидаҳои кӯдакон ҳангоми таҳияи тавсияҳои дахлдори ВХК ҚТ дар Маърузаи ВХК ҚТ барои соли 2019 ба назар гирифта шуданд.

Дар доираи ҳамкориҳо бо Ваколатдорони ҳуқуқи инсон ва кӯдаки Федератсияи Россия ва субъектони он намояндаи Тоҷикистон Ш.С. дар озмуни байналмилалӣ “Зебосанам” барои духтарони дорои маъюбият, ки моҳи сентябри соли 2019 дар шаҳри Челябински Федератсияи Россия баргузор гардид, иштирок намуда, шоҳҷоиза гирифт.

Соли 2019 ВХК ҚТ дар машваратҳои минтақавӣ ниҳодҳои миллии ҳифзи ҳуқуқи инсон дар ш. Тошканд ва дар конференсияи байналмилалӣ “Мушкилоти ҳуқуқи инсон дар минтақаи Авруосиё: мубодилаи таҷрибаи беҳтарини Омбудсменҳо” дар ш. Москва иштирок кард.

Ҳамкориҳо бо ташкилотҳои ҷамъиятии (минбаъд - ТҶ) “Ассотсиатсияи волидони кӯдакони имконияташон маҳдуд”, “Рушди инклюзия”, “Ҳаёт дар оила”, “Ҳуқуқ ва беҳбудӣ”, Фонди ҷамъиятии “Ташаббуси ҳуқуқӣ” ва дигарон низ самаранок буданд. Аз ҷумла, дар якҷоягӣ бо ТҶ “Ҳаёт дар оила” дар 3 муассисаҳои кӯдаконаи ВМКБ, бо ТҶ “Ассотсиатсияи волидони кӯдакони имконияташон маҳдуд” дар 5 муассисаҳои кӯдаконаи ноҳияҳои Рашту Лахш ва бо ТҶ “Рушди инклюзия” дар 3 муассисаҳои кӯдаконаи вилояти Суғд мониторингҳо гузаронида шуданд.

Моҳи декабри соли 2019 дар ҳамкорӣ бо ТҶ “Ҳуқуқ ва беҳбудӣ” дар мавзӯи “Ҳеҷ як кӯдаки таваллудшуда набояд фаромӯш шавад” мизи мудаввар гузаронида шуд, ки дар кори он намояндагони вазорату идораҳои дахлдор, сохторҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва кормандони Дастгоҳи ВҲИ ҶТ иштирок намуданд.

II. ВАЗЪИ РИОЯИ ҲУҚУҚУ ОЗОДИҲОИ КӮДАК ДАР ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

2.1. Ҳуқуқ ба таҳсил

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон таъмини дастрасӣ ба таҳсил ва сифати таҳсилот дар тамоми зинаҳои он яке аз самтҳои муҳими сиёсати давлатӣ мебошад. Низоми таҳсилоти ҳамагонӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз таҳсилоти томактабӣ, ибтидоӣ, умумии асосӣ ва миёнаи умумӣ иборат аст.

Ҷиҳати танзим ва рушди соҳаи маориф дар ҷумҳурӣ қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи маориф”, “Дар бораи ҳифзи ҳуқуқҳои кӯдак”, “Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд”, Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030, Стратегияи рушди маориф барои солҳои 2016 - 2020, Консепсияи таҳсилоти фарогир барои солҳои 2011 - 2015 (марҳилаи дууми он барои солҳои 2016 - 2020), Барномаи рушди муассисаҳои таълимии хусусӣ барои солҳои 2014 - 2020, Барномаи давлатии таҷҳизонидани муассисаҳои таълимӣ бо кабинетҳои фанӣ ва озмоишгоҳҳои илмӣ барои солҳои 2018 - 2020, Барномаи таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон барои солҳои 2013 - 2020 ва ғайраҳо қабул шуда, амалисозии онҳо ба роҳ монда шудааст.

Тибқи маълумоти Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд - ВМИ ҶТ) дар ҷумҳурӣ 662 муассисаи томактабӣ бо фарогирии 102 175 кӯдак фаъолият мекунанд. Ҳамчунин 3884 муассисаҳои таҳсилоти ҳамагонӣ фаъолият мекунанд, ки аз онҳо 315 муассисаҳои таҳсилоти ибтидоӣ, 442 муассисаҳои таҳсилоти умумии асосӣ ва 3127 муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ мебошанд. Шумораи умумии хонандагон дар муассисаҳои мазкур 2 033 900-ро ташкил медиҳад. Ба онҳо 124 593 нафар омӯзгорон таълиму тарбия медиҳанд, ки 70% онҳо занон мебошанд.

Новобаста аз андешидани тадбирҳо дар ин самт баъзе мушкилиҳо ҷой доранд. Нокифоя будани теъдоди муассисаҳои томактабӣ хусусан дар деҳот, аз меъёр зиёд будани хонандагон дар синфхонаҳо, норасоии кадрҳои омӯзгорӣ, мучаҳҳаз набудани кабинетҳои фанӣ, синфҳои лингофонӣ ва озмоишгоҳҳо дар муассисаҳои таълимӣ аз ҷумлаи чунин мушкилот мебошанд.

Соли 2019 аз ҷониби ВХК ҶТ бо мақсади муайян кардани вазъи риояи ҳуқуқи кӯдакон ба таҳсил дар доираи амалисозии Стратегияи фаъолияти ВХК ҶТ барои солҳои 2018 - 2020 дар муассисаҳои таҳсилоти томактабии №72 ноҳияи Фирдавсӣ, №1 ноҳияи Шохмансур, №4 ноҳияи И. Сомонӣ ва №96 ноҳияи Синои шаҳри Душанбе санчишҳо гузаронида шуданд.

Санчишҳо нишон медиҳанд, ки таълиму тарбия тибқи талаботи қонунгузорӣ ва дар сатҳи зарурӣ ба роҳ монда шудааст. Ҳамзамон дар муассисаҳои зикршуда баъзе мушкилиҳо ба назар мерасанд. Набудани айвончаҳои замонавӣ, мумфарш набудани роҳравҳои байни онҳо, мучаҳҳаз

набудани синфхонаҳо бо воситаҳои электроники муосир ва мизу курсиҳои нав аз ҷумлаи ҷунин мушкилиҳо мебошанд.

Инчунин дар муассисаҳои таҳсилоти ҳамагонии №96 ва №111 шаҳри Ҳисор, №34 ноҳияи И. Сомонӣ, №89 ва №54 ноҳияи Сино ва Гимназияи “Тоҷикистон”- и ш. Душанбе, №12 ноҳияи Шуғнони ВМКБ, №1 ноҳияи Кӯҳистони Мастҷоҳи вилояти Суғд, №8 ноҳияи Рашт, №1 ва №14 ноҳияи Лахш, №12 ноҳияи Дӯстӣ ва №8 ноҳияи Ҷ.Балхии вилояти Хатлон мониторинг гузаронида шуд.

Зимни мониторингҳо базаи моддӣ- техникии муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумии мазкур санҷида шуда, муайян карда шуд, ки на дар ҳамаи онҳо кабинетҳои фанӣ ва озмоишгоҳҳои таълимӣ (аз фанҳои физика, химия, биология ва ғ.) мучаҳҳаз шудаанд.

Аз натиҷаҳои санҷиши муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ бармеояд, ки дар муассисаҳои таълимии деҳот мушкилиҳои зерин ба назар мерасанд: таъмин набудан бо баъзе китобҳои дарсӣ, синфҳои лингофонӣ ва касбомӯзӣ, мизу курсиҳои нав ва бо дорувории зарурӣ, ба талаботи санитарияи гигиенӣ ҷавобгӯӣ набудани ҷойҳои истифодаи умум, ба меъёр ҷавобгӯӣ набудани сифати хӯрокаи аз ҷумлаи ҷунин мушкилиҳо мебошанд.

Мушкилии дигари баъзе макотиби деҳот дурии онҳо аз маҳалли истиқомат ва хатарнок будани роҳ дар давраи тирамоҳу зимистон мебошад. Ҷунин ҳолат метавонад сабаби аз таҳсил дур мондани кӯдакон ва хусусан духтарон гардад.

Дар муассисаҳои таълимии шаҳрҳо мушкилиҳо аз қабали зиёд будани теъдоди хонандагон дар синфҳо, муноқишаҳои гурӯҳӣ дар байни хонандагон, нокифоя будани китобҳои дарсӣ бо забони русӣ, нарасидани омӯзгорони фанҳои “Ҳуқуқи инсон”, дақиқ, ҷуғрофия ва таърих, ки бо забони русӣ таълим медиҳанд, дастрас набудани маводҳои тестӣ бо забони русӣ ва амсоли инҳо ба назар мерасанд. Ҳамзамон бинои МТМУ №89 ноҳияи Сино шаҳри Душанбе дар ҳолати садамавӣ қарор дорад.

Дар ҷараёни санҷишу мониторингҳо муайян карда шуд, ки на ҳамаи омӯзгорон аз курсҳои дахлдори такмили ихтисос гузаштаанд, хонандагон оид ба санадҳо ва механизмҳои милливу байналмилалӣ оид ба ҳифзи ҳуқуқи озодиҳои кӯдак, аз ҷумла оид ба мақомоти ВҲИ ҚТ ва ВҲК ҚТ огоҳӣ надоранд.

Илова бар ин, омӯзгорони муассисаҳои санҷидашуда хоҳиш намуданд, ки китоби дарсии “Ҳуқуқи инсон” дар таҳрири нав ва соддатар аз ҷумла бо забони русӣ таҳия шуда, тибқи имкониятҳо соатҳои дарсӣ аз ҳамин фан (алҳол 1 соат дар 1 ҳафта) зиёд карда шаванд.

Зимни санҷишҳо масъалаҳои ҳифзи ҳуқуқи кӯдакони ақаллиятҳои миллии ва ҳамгирони онҳо дар муассисаҳои таҳсилоти ҳамагонии №96 ва №111 ш. Ҳисор (лӯлиҳо ва афғонҳо), №1 ва №14 ноҳияи Лахш (қирғизҳо), №8 ноҳияи Ҷ. Балхӣ (лӯлиҳо), №12 ноҳияи Дӯстӣ (туркманҳо) мавриди омӯзиш қарор дода шуданд. Омӯзгорон ва падару модарон аз дастрас набудани китобҳои

дарсӣ бо забонҳои ақаллиятҳои миллӣ ва гаронии нархномаи китоби дарсӣ аз фанни забони давлатӣ барои ақаллиятҳои миллӣ ба ВХК ҚТ шикоят карданд.

Имрӯз ҳам ҳолатҳое ба назар мерасанд, ки падару модарон бемасъулияти зоҳир мекунанд ва ба таҳсили кӯдакон монеъ мешаванд. Тибқи маълумоти Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд - ВКД ҚТ) соли 2019 бо моддаи 90 Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии ҚТ нисбати 14363 (2018 - 16439) падару модарон ва дигар масъулон протоколҳои маъмурӣ ба судҳои шаҳру ноҳияҳо ирсол карда шуда, 9473 (2018 - 11167) нафари онҳо ба маблағи 1024155 (2018 - 1170499) сомони ҷарима, 3489 (2018 - 3165) нафари онҳо огоҳ ва 1401 (2018 - 2107) маводҳо мавриди баррасӣ қарор доранд.

Мақомоти ВҶИ ҚТ дар ҳамкорӣ бо ВМИ ҚТ ва мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ соли 2019 ҷиҳати баланд бардоштани малакаҳои касбии омӯзгорони фанни “Ҳуқуқи инсон”-и муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ бо ҷалби коршиносони соҳа дар ноҳияҳои Рашт, Тоҷикобод, Лахш, Ҳамадонӣ ва Фархор семинарҳои омӯзишӣ гузаронид.

Соли 2019 ба ВХК ҚТ дар самти ҳуқуқ ба таҳсил 13 мурочиати шаҳрвандон ворид гардида, ҷиҳати ҳалли мушкилоти дар мурочиатҳо баёншуда мусоидат карда шуд. Масалан, дар ҳамкорӣ бо Сарраёсати маорифи ш.Душанбе фарзандони шаҳрванд Х.М., ки як сол боз дар навбат буданд, дар муассисаи томактабии ноҳияи И.Сомонии ш.Душанбе ҷойгир карда шуданд.

Ҷиҳати беҳтар намудани вазъи ҳуқуқи кӯдак ба таҳсил тавсияҳои зерин пешниҳод карда мешаванд:

- *баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии хонандагони муассисаҳои таҳсилоти ҷамагонӣ;*
- *тақвият додани сатҳу сифати таълим, заминаҳои моддӣ ва техникаӣ ва тавсеа додани касбу ҳунарҳои ба талаботи бозори меҳнат ҷавобгӯ дар муассисаҳои таълимӣ;*
- *андешидани чораҳо ҷиҳати пешбурди ҳуқуқи кӯдак аз ақаллиятҳои миллӣ ва ҳамгирии онҳо;*
- *андешидани чораҳо ҷиҳати бунёд ва рушди муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ бо тавачҷуҳи махсус ба манотиқи деҳот ва дурдаст.*

2.2. Ҳукуқи кӯдак ба ҳифзи саломатӣ

Ҳифзи саломатии кӯдакон яке аз омилҳои муҳими таъмини ояндаи миллат, бехатарии давлат ва рушди ҷомеа арзёбӣ шуда, дар маркази тавачҷуҳи доимии Ҳукумати ҷумҳурӣ қарор дорад.

Солимии кӯдакон тавассути татбиқи як қатор ҳуҷҷатҳои стратегӣ, ба монанди Стратегияи миллии солимии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2010 - 2020, Барномаи миллии иммунопрофилактика дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2016 - 2020, Концепсияи бехтар намудани ғизои мактабӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Барномаи миллии оид ба муқовимат ба вируси норасоии масунияти одам барои солҳои 2017 - 2020 ва дигарҳо таъмин карда мешавад.

Яке аз нишондиҳандаҳои вазъи некӯахлоқии кӯдакон сатҳи ғавти кӯдакон мебошад. Солҳои охир дар натиҷаи андешидани чораҳои ташкилию амалии хусусияти тиббӣ, иҷтимоӣ ва таълимидошта нишондиҳандаи ғавти модару кӯдак ба таври назаррас кам гардида бошад ҳам, вале соли 2019 тибқи иттилои Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд – ВТҲИА ҚТ) дар ҷумҳурӣ 3624 кӯдаки то яксола ғавтидааст, ки назар ба соли 2018 167 нафар зиёд шудааст.

Меъёри дигаре, ки вазъи саломатии кӯдаконро муайян мекунад, бемориҳои гуногуни кӯдакон мебошад. Аз маълумоти ВТҲИА ҚТ бармеояд, ки дар натиҷаи тадбирҳои андешидашуда шумораи кӯдакони мубталои бемории ВМНО/БПНМ, нуқсони модарзодӣ ва камвазн таваллудшуда кам гардида бошад ҳам, теъдоди кӯдакони гирифтори бемориҳои диабети қанд ва сил ҳанӯз зиёд аст.

Тибқи иттилои ВТҲИА ҚТ вазъи бемории кӯдакон чунин аст:

Намуди беморӣ	Соли 2018	Соли 2019
ВМНО/БПНМ	872	759
Нашъамандӣ	-	-
Диабети қанд	795	876
Сил	538	584
Нуқсони модарзодӣ	1310	1191
Камвазн таваллудшуда	14178	13356

Ба кӯдакони синни то 16-сола, ки мубталои вируси норасоии масунияти одам мебошанд, аз ҳисоби маблағҳои бучети ҷумҳуриявӣ ба андозаи 7 нишондиҳанда барои ҳисобҳо кӯмакпулӣ дода мешавад. Лекин кӯдакони 17-18-солаи мубталои вируси норасоии масунияти одам аз ин имтиёз баҳраманд нестанд. Ҳарчанд тибқи қонунгузорӣ шахсони то синни 18-сола кӯдак ҳисобида мешаванд.

Ҷиҳати муайян намудани вазъи риояи ҳукуқи кӯдак ба ҳифзи саломатӣ ва дастрасӣ ба ҳадамоти тандурустӣ Ваколатдор оид ба ҳукуқи кӯдак соли 2019 дар ду Марказҳои саломатӣ, аз ҷумла Маркази саломатии шаҳрии №7 ва

№11 шаҳри Душанбе ва Шабаккаи муассисаҳои кӯмаки аввалияи тиббию санитарии ноҳияҳои Рашт ва Лахш санчишҳо гузаронд.

Таҳлили натиҷаи санчишҳо ва суҳбат бо мизочони ин марказҳо нишон медиҳанд, ки умуман дар марказҳои номбаршуда хизматрасонии тиббӣ ба кӯдакон хуб ба роҳ монда шудааст. Онҳо аз сатҳи хизматрасонии тиббӣ изҳори қаноатмандӣ намуданд.

Дар баробари ин баъзе мушкилиҳо низ ҷой доранд. Яке аз чунин мушкилиҳо сарбории зиёди табибони оилавӣ аст. Зимни пурсишу суҳбатҳо бо духтурон муайян гардид, ки кам будани маош ва ба хориҷи кишвар ба кор рафтани табибон боиси норасоии мутахассисон дар муассисаҳои тиббӣ мегардад. Ба ҳар як табиби оилавӣ лозим мешавад, ки барои 1500 то 1600 нафар мизоч хизмат расонад, ки аз меъёр зиёд буда, ба сифати хизматрасонии тиббӣ метавонад таъсири манфӣ расонад.

Дар инкишофи муътадили ҷисмонӣ фикрии кӯдакону наврасон таъмини ғизои солим ва кофӣ барои модар ва кӯдак нақши муҳим мебозад. Ғизои нокифоя боиси осеб дидани мағзи сар, суст шудани инкишофи ҷисмонӣ ва муқобилияти узвҳо ба беморӣ, камхунӣ, камвазнӣ ва паст шудани қобилияти зехнии кӯдакон мегардад.

Тибқи иттилои ВТҲИА ҚТ соли 2019 дар ҷумҳурӣ 13 356 кӯдаки камвазн таваллуд шудааст.

Бо мақсади ҳифзи саломатии аҳоли, аз ҷумла кӯдакон Консепсияи беҳтар намудани ғизои мактабӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумии ҚТ амалӣ гардонидани мешавад, ки механизми татбиқи сиёсати давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар бахши рушди ғизои мактабӣ муайян менамояд.

Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак соли 2019 зимни гузаронидани мониторингҳо дар 4 ширхоргоҳ-кӯдакестони шаҳри Душанбе, 4 мактаб-интернат ва 9 муассисаи таҳсилоти умумии шаҳру ноҳияҳои ҷумҳурӣ барои муайян намудани вазъи дастрасии кӯдакон ба ғизои солим ошхона ва амбори озӯқаворӣ муассисаҳои зикргардидаро мавриди санчиш қарор дод.

Санчишҳо нишон доданд, ки дар кӯдакестонҳо ошхонаҳо аз таъмир бароварда шуда, дар ҳолати хуби санитарӣ қарор доранд ва барои нигоҳдории маҳсулот яхдонҳо мавҷуданд. Ошпазҳо ва дигар кормандон бо дафтарчаҳои тиббӣ таъмин карда шудаанд. Сифати хӯрок ҳамарӯза аз ҷониби ҳамшираи тиб санчида мешавад. Дар як рӯз аз рӯи номгӯи таомҳо ба кӯдакон вобаста ба синну солшон се маротиба хӯрок дода мешавад.

Дар баробари ин, вазъи дастрасӣ ба ғизо дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ, хусусан дар деҳот беҳбудиро тақозо менамояд. На дар ҳамаи ин муассисаҳо ошхонаҳо ба талаботи санитарӣ гигиенӣ ҷавобгӯ ҳастанд. Сифати хӯрока ва калориянокии он аз ҷониби кормандони тиббӣ назорат карда намешавад. Баъзе ошпазҳо дафтарчаи тиббӣ надоранд. Барои беҳтар намудани дастрасии кӯдакон ба ғизои солим ба роҳбарияти муассисаҳои санчидашуда тавсияҳои дахлдор пешниҳод карда шуданд.

Дар самти ҳуқуқ ба саломатӣ соли 2019 ба унвони ВҲК ҚТ 5 (соли 2018 - 3) муроҷиати хатгӣ ва 3 (соли 2018 - 5) муроҷиати шифоҳии

шаҳрвандон ворид шудааст. Шаҳрвандон дар мурочиатҳои худ оид ба табобати фарзандони маъюбашон, имтиёзҳои давлатӣ барои чунин кӯдакон мусоидат пурсиданд. Ҳамчунин баъзе аз шаҳрвандони саховатманд аз ВҲК ҚТ дархост намуданд, ки ҷиҳати расонидани кӯмаки хайриявӣ суроғҳои муассисаҳои будубоши доимии кӯдаконаи ҷумҳуриро ба онҳо дастрас намояд.

Ҷиҳати беҳтар намудани вазъи ҳуқуқи кӯдак ба ҳифзи саломатӣ тавсияҳои зерин пешниҳод карда мешаванд:

- тақвият бахшидани дастрасӣ ба хизматрасонии босифати тиббӣ барои модарону кӯдакон;

- андешидани тадбирҳо дар самти пешгирӣ ва табобати ВМНО/БПМН;

- андешидани чораҳои иловагӣ ҷиҳати ҳавасмандгардонии кормандони соҳаи тиб;

- андешидани тадбирҳои иловагӣ оид ба таъмини модар ва кӯдак бо ғизои солим ва кофӣ.

2.3. Ҳуқуқи кӯдак ба фардият

Ҳуқуқи бақайдгирӣ ҳангоми таваллуд яке аз ҳуқуқҳои бунёдии кӯдак ба шумор меравад. Дар робита бо ин санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, аз ҷумла Конвенсияи СММ дар бораи ҳуқуқҳои кӯдак ва Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шахрвандӣ ва сиёсӣ муқаррар намудаанд, ки кӯдакон пас аз таваллуд фавран, бетаъхир бояд ба қайди давлатӣ гирифта шаванд ва аз ҳамин лаҳза ба ном ва гирифтани шахрвандӣ ҳуқуқ доранд. Инчунин ҳуқуқ доранд, ки волидайнӣ худро донанд ва аз ғамхорӣ онҳо баҳраманд шаванд.

Бақайдгирии саривақтии таваллуди кӯдак қисми таркибии фардияти кӯдак ва заминаи муҳими пайдоиш ва амалишавии ҳуқуқҳои ӯ буда, барои банақшагирии давлатӣ ва барномарезии тамоми самтҳои ҳаёти ҷамъиятӣ низ муҳим аст.

Вазифаи 16.9 ҳадафи 16 Ҳадафҳои Рушди Устувор (ҲҶУ) то соли 2030 таъмин намудани мавҷудияти ҳуҷҷатҳои қонунии муайянкунандаи шахсият барои ҳамаи одамон, аз ҷумла шаҳодатномаҳои таваллудро пешбинӣ менамояд.

Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷиҳати расидан ба ин ҳадаф ва иҷрои уҳдадорӣҳои байналмилалӣ худ дар ин самт пайваста ҷораандешӣ менамояд. Дар мамлакат заминаи зарурии меъёрии ҳуқуқӣ дар самти мазкур ташкил карда шуда, он бо дарназардошти стандартҳои байналмилалӣ пайваста такмил меёбад. Кодекси оилаи ҚТ, қонунҳои ҚТ “Дар бораи бақайдгирии давлатии асноди ҳолати шахрвандӣ”, “Дар бораи ҳифзи ҳуқуқҳои кӯдак”, “Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд” масъалаҳои бақайдгирии таваллуди кӯдакро ба танзим медиароранд.

Соли 2019 ба Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи бақайдгирии давлатии асноди ҳолати шахрвандӣ” тағйиру иловаҳои дахлдор ворид карда шуданд, ки тибқи онҳо ҳангоми на дертар аз се моҳ пешниҳод намудани ариза дар бораи бақайдгирии таваллуд шаҳодатномаи таваллуд ба падару модар ройгон дода мешавад.

Дар ҷумҳурӣ низоми дастрас ва мураттаби сабти асноди ҳолати шахрвандӣ ташкил карда шуда, ҷиҳати ташаккули он Барномаи рушди мақомоти сабти асноди ҳолати шахрвандӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2014 - 2019 бомуваффақият амалӣ карда шуд. Дар асоси Барномаи мазкур аз соли 2019 дар ҷумҳурӣ низоми электронии сабти асноди ҳолати шахрвандӣ ҷорӣ карда шуд, ки имкониятҳои навро барои бартараф намудани монетаҳои ҷуғрофӣ ва маъмурий ҳангоми бақайдгирии асноди ҳолати шахрвандӣ пешниҳод менамояд.

Бақайдгирии ройгони таваллуд ва сабти электронии асноди ҳолати шахрвандӣ, аз ҷумла бақайдгирии электронии таваллуд ноилшавӣ ба вазифаи 16.9 ҲҶУ-ро таъмин хоҳад кард.

Дар асоси Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи бақайдгирии давлатии асноди ҳолати шахрвандӣ” бақайдгирии таваллуд дар шуъбаҳои сабти асноди ҳолати шахрвандӣ шаҳру ноҳияҳо, дар ҷамоатҳои шаҳраку

деҳот ва дар муассисаҳои консулии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар хориҷи кишвар сурат мегирад.

Тибқи маълумоти Раёсати асноди ҳолати шаҳрвандии Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 2019 дар ҷумҳурӣ 233 323 (2018 – 231 272) кӯдак ба қайди давлатӣ гирифта шудааст, ки аз он 118 020 нафар писар ва 115 303 духтарон ташкил медиҳанд. Соли 2019 1 904 (соли 2018 – 2 113) кӯдаки мурда таваллудшуда ба қайд гирифта шудааст.

Гузaronидани муҳлати муқарраршуда барои рад кардани бақайдгирии таваллуди кӯдак аз тарафи мақомоти сабти асноди ҳолати шаҳрвандӣ асос шуда наметавонад. Қонун барои волидайн, ки бо гузаронидани муҳлат барои бақайдгирии таваллуд муроҷиат мекунанд, ҷарима пешбинӣ намудааст. Мутаассифона дар таҷриба аксарияти падару модарон, хусусан дар деҳот то фаро расидани синну соли ба мактаб рафта фарзандонро ба қайди давлатӣ намегиранд ва чунин ҳолат боиси ба мушилиҳо рӯ ба рӯ шудани онҳо, аз ҷумла зарурати ҷамъовариҳои ҳуҷҷатҳои зарурӣ, пардохти маблағи иловагӣ барои ҷустуҷӯ ва тартиб додани ҳуҷҷатҳо ва саргардонии онҳо мегардад.

Мувофиқи маълумоти Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон қайди давлатии таваллуди аз мӯҳлат гузаштаи аз 1 - сола боло 57 433 ва аз 16 - сола боло 4 051 нафар ба қайд гирифта шудааст.

Яке аз мушкилоти дар муҳлати муқаррарнамудаи қонун пешниҳод накардани ариза дар бораи бақайдгирии таваллуди кӯдак дар муҳочирати меҳнатӣ қарор доштани падару модар ва паст будани маърифати ҳуқуқии шаҳрвандон дар ин масъала мебошад. Ҳол он ки тибқи талаботи қисми 2 моддаи 18 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи бақайдгирии давлатии асноди ҳолати шаҳрвандӣ” дар сурате, ки агар падару модар (яке аз онҳо) имконияти додани ариза барои бақайдгирии таваллуди кӯдакро надошта бошанд, аризаи мазкур наметавонад аз ҷониби ҳешовандон ё шахси аз ҷониби падару модар ваколатдоршуда, мақомоти васоҷу парасторӣ ё шахси мансабдори муассисаи тиббӣ, ки кӯдак дар он ҷо таваллуд шудааст ё шахси мансабдори муассисаи дигаре, ки модар дар давраи таваллуд дар он ҷо буд ва ё кӯдаки таваллудшуда дар он ҷо қарор дорад, дода шавад.

Фаҳмондадихии меъёрҳои зикргардидаи қонун ба аҳоли наметавонад барои беҳтар намудани вазъи бақайдгирии саривақтии таваллуди кӯдакон мусоидат намояд.

Вазъи ҳуқуқии волидайн ба вазъи ҳуқуқии кӯдакон дар мавриди бақайдгирии таваллуди онҳо бетаъсир наметавонад. Мутаассифона ҳанӯз дар ҷомеаи мо одамоне ҳастанд, ки ҳуҷҷати муайянкунандаи шахсият надоранд. Масалан, онҳое, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон таваллуд шудаанд, вале бо сабабҳои гуногун ба ҷумҳуриҳои ҳамсоя рафтаанд ва ҳангоми ба синни балоғат расидан шиносномаи Ҷумҳурии Тоҷикистонро нагирифтаанд. Қонун ҳуқуқи кӯдакони дар ҷумҳурӣ аз шахсони бе ҳуҷҷати муайянкунандаи шахсият таваллудшударо барои бақайдгирии таваллуд муқаррар накардааст.

Дар ҷумҳурӣ аз ҷониби мақомоти дахлдори давлатӣ дар ҳамкорӣ бо созмонҳои байналмилалӣ тадбирҳои зиёд бобати расмигардонии таваллуди кӯдакон андешида мешаванд. Чунин як тадбири муҳим аз тарафи Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҳамкорӣ бо Хазионаи кӯдакони СММ соли 2019 зимни баргузори Фестивали кӯдакон дар ноҳияи Панҷ дар доираи чашнигирии 25-солагии Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 30-солагии Конвенсияи СММ дар бораи ҳуқуқҳои кӯдак андешида шуд. Дар Фестивали мазкур зиёда аз чорсад нафар кӯдакону наврасон соҳиби шаҳодатномаи таваллуд гардиданд. Ин асосан он нафароне буданд, ки солҳои ҷанги шаҳрвандӣ бланкаҳои шаҳодатномаи таваллуди бе рақами расмиро аз дуконҳо харидорӣ намуда, дар онҳо таваллуди кӯдаконро ба қайд гирифтанд. Чунин шаҳодатномаҳо беэътибор ҳисобида шудаанд ва шаҳрвандони дорои чунин шаҳодатномаи таваллуд бояд ариза дар бораи гирифтани шаҳодатномаи нави таваллуд, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 27 феввали соли 2010 №77 тасдиқ шудааст, мурочиат намоянд.

ВХК ҚТ дар доираи салоҳияти худ дар самти мазкур дар ҳамкорӣ бо ВКД ҚТ, созмонҳои байналмилалӣ ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ корҳои муайяно ба анҷом расонид.

Аз ҷумла, дар ҳамкорӣ бо ташкилоти ҷамъиятии “Ҳуқуқ ва беҳбудӣ” дар доираи лоиҳаи “Ҳифзи кӯдакон дар раванди муҳоҷират дар Ҷанубу Шарқ, Ҷануб ва Осиёи Марказӣ” моҳи декабри соли 2019 дар мавзӯи “Ҳеч як кӯдаки таваллудшуда набояд фаромӯш шавад” мизи мудаввар доир карда шуд, ки дар он бо иштироки намояндагони вазорату идораҳои дахлдор ва сохторҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ дастовардҳо ва мушкилоти дар самти бақайдгирии таваллуди кӯдакон ҷойдошта мавриди муҳокима қарор дода шуданд.

Зимни вохӯриҳо ва қабули шаҳрвандон дар маҳалҳо аз ҷониби ВХК дар бораи зарурати саривақт ба қайд гирифтани таваллуди кӯдакон, тартиби ба қайди давлатӣ гирифтани таваллуд, оқибатҳои ба қайд нагирифтани таваллуди кӯдакон корҳои фаҳмондадиҳӣ гузаронида шуд. Чунин вохӯриву мулоқотҳо дар ноҳияҳои Рӯшон, Шуғнон, Рашт, Лахш, Ҷ.Балхӣ, Дӯстӣ, Кӯҳистони Мастҷох, Б.Ғафуров баргузор гардиданд.

Ҳангоми қабули шаҳрвандон дар ноҳияи Рашт шаҳрванд Х.Х. ба ВХК мурочиат намуда, барои гирифтани шаҳодатномаи таваллуд ба наберааш маслиҳат пурсид. Маълум шуд, ки ҳашт сол пеш кӯдакро модараш, ки шаҳрванди Федератсияи Россия мебошад, баъди ғавти шавҳараш ба Тоҷикистон оварда, ба тарбияи бобою бибиаш монда рафтааст. Кӯдак то ханӯз шаҳодатномаи таваллуд надорад. ВХК ҷиҳати гирифтани шаҳодатномаи таваллуд ба шаҳрванд Х.Х. мусоидат намуд.

Дар соли 2019 ба ВХК ҚТ дар самти ҳуқуқ ба фардият 3 адад (соли 2018 - 2) мурочиатҳои шаҳрвандон, ки масъалаҳои иваз намудани номи фарзанд, монеагӣ дар гирифтани шаҳодатномаи таваллуд барои фарзанди ноболиғ, мусоидат барои гирифтани шиноснома ба ноболиғ дар бар мегирифтанд, ворид гардид.

Аз натиҷаи баррасии мурочиатҳои шаҳрвандон бармеояд, ки дар баъзе ҳолатҳо дар мақомоти САҲШ зимни бақайдгирии таваллуд ва додани шаҳодатномаи таваллуд қоидаҳои имлои забони тоҷикӣ риоя намешаванд, ки ин ҳолат боиси мурочиати такрорӣ ва пардохти маблағҳои иловагии шаҳрвандон барои гирифтани шаҳодатномаи такрорӣ мегардад. Беаҳамиятии ҳуди шаҳрвандон низ дар чунин ҳолатҳо ҷой дорад.

Мурочиати шаҳрванд З.У. мисоли чунин ҳолатҳо мебошад. ВХК ба шаҳрванд дар гирифтани шаҳодатномаи такрорӣ мусоидат намуд.

Мушкилоти дигаре, ки дар таҷриба зимни бақайдгирии таваллуди кӯдакон ҷой доранд, надоштани никоҳи расмӣ волидайнӣ кӯдак ва ҳангоми номгузори кӯдак риоя нагардидани фарҳангу анъанаҳои миллӣ ва Феҳристи номҳои миллии тоҷикӣ, ки бо қарори Ҳукумати ҚТ аз 27.07.2016 №325 тасдиқ карда шудааст, мебошанд.

Қиҳати беҳтар намудани вазъ дар самти бақайдгирии таваллуди кӯдакон тавсияҳои зерин пешниҳод карда мешаванд:

- андешидани тадбирҳо қиҳати таҳияи механизми бақайдгирии таваллуди кӯдаконе, ки вазъи ҳуқуқии волидайнашон номуайян аст;

- гузаронидани чорабинҳои маърифатӣ қиҳати баланд бардоштани иттилоотонии шаҳрвандон оид ба зарурати бақайдгирии таваллуди кӯдак.

2.4. Ҳуқуқи кӯдак ба озод будан аз шаклҳои бадтарини меҳнат

Таъминии беҳатарӣ, солимии насли наврас ва инкишофи ҳамаҷонибаи кӯдакон барҳам додани шаклҳои бадтарини меҳнати кӯдаконро тақозо менамояд. Аз ин рӯ, Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар намудааст, ки дар қорҳои вазнин, зеризаминӣ ва шароити меҳнаташон хатарнок истифода бурдани меҳнати кӯдакон манъ аст.

Конвенсияи СММ дар бораи ҳуқуқҳои кӯдак низ қарор додааст, ки ҳар як кӯдак ҳуқуқ дорад аз истисмори иқтисодӣ, аз иҷрои ҳар қор, ки ба саломатӣ, инкишофи ҷисмонӣ, ақлонӣ, маънавӣ ва ахлоқии ӯ зарар мерасонад ё садди роҳи таҳсилоти ӯ мегардад, ҳимоя шавад. Муқаррароти мазкур аз давлатҳои иштирокчиё андешидани қорҳои зарурии ҳуқуқӣ, маъмурӣ ва ҳамҷунин дар соҳаи таҳсилот андешидани тадбирҳои дахлдорро талаб менамояд.

Ҷумҳурии Тоҷикистон иштирокчиёи Конвенсияи СММ дар бораи ҳуқуқҳои кӯдак ва як қатор конвенсияҳо ва тавсияномаҳои Созмони Байналмилалӣ Меҳнат, аз ҷумла Конвенсияҳои №138 “Оид ба ҳадди ақали синну соли қабул ба қор”, №182 “Оид ба манъ ва аз байн бурдани шаклҳои бадтарини меҳнати кӯдакон”, №29 “Дар бораи меҳнати маҷбурӣ ё ҳатмӣ” аст. Соли 2019 ҷумҳурӣ Протоколи соли 2014 ба Конвенсияи соли 1930 дар бораи меҳнати маҷбуриро, ки ба пешгирии ҷунин зуҳуроти муосир, ба монанди савдои одамон бо мақсади меҳнати маҷбурӣ равона гардидааст, тасдиқ кард.

Қарор кардани меҳнати кӯдак, пешгирӣ ва барҳам додани қалби кӯдакон ба шаклҳои бадтарини меҳнат, иҷрои уҳдадорӣҳои байналмилалӣ дар ин самт ҳамҷун яке аз ҳадафҳои афзалиятнок дар сиёсати иҷтимоии Ҳукумати ҷумҳурӣ ба шумор рафта, тадбирҳои зарурӣ қиҳати расидан ба ин ҳадафи иҷтимоӣ андешида мешаванд.

Болоравии иқтисодиёти кишвар, паст шудани сатҳи камбизоатӣ, баландшавии сатҳи неқӯаҳволии мардум ва андешидани тадбирҳои дигар дар доираи татбиқи Стратегияи миллии рушди Тоҷикистон барои то соли 2030 боиси пешравӣҳои назаррас дар самти барҳам додани меҳнати кӯдакон гардидаанд.

Дар ин радиқ дар Кодекси меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ намудани қарорҳои иловагӣ барои ноқилиғони қорқунанда, татбиқи Барномаи миллий оид ба барҳамдиҳии шаклҳои бадтарини меҳнати кӯдакон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2015 - 2020 ва Нақшаи амали он, тасдиқи “Рӯйҳати қорҳо, ки дар онҳо истифода бурдани меҳнати қорқондони ба синни ҳаждаҳ нарасида манъ қарда мешавад ва ҳадди ниҳии меъёри борқое, ки барои онҳо дастӣ бардоштан ва қашондан иҷозат дода мешавад”, ба қоҳиш додан ва пешгирӣ намудани шаклҳои бадтарини меҳнати кӯдакон муқоидат намуд.

Дар натиҷаи фаъолияти муқаттаби Ҳукумати кишвар ва амалӣ қардонидани тадбирҳо дар ин самт, тавре таҳлилҳои солҳои оқир нишон меқанд, қалби кӯдакон ба меҳнат ба маротибҳо қам шудааст. Вале қанӯз

баъзе омилҳое чой доранд, ки боиси истифодаи шаклҳои бадтарини меҳнати кӯдакон дар бозори меҳнат мегарданд.

Соли 2019 аз ҷониби Хадамоти назорати давлатӣ дар соҳаи меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳолии Вазорати меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҳамкорӣ бо мақомоти дахлдор вобаста ба шуғли аҳоли ва вазъи истифодабарии меҳнати шаҳрвандон, аз ҷумла кӯдакон дар ташкилоту муассисаҳои шахру ноҳияҳои ҷумҳурӣ 44 санчиш гузаронида шуд. Дар натиҷаи санчишҳо 351 нафар кормандони ғайрирасмӣ фаъолиятдошта муайян карда шуданд, ки 38 нафари онҳоро ноболиғон ташкил медиҳанд.

Соли 2019 аз ҷониби Муассисаи давлатии «Пажӯҳишгоҳи меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳоли» ҷиҳати муайян намудани вазъи шаклҳои бадтарини меҳнати кӯдакон дар шаҳрҳои Душанбе, ВМКБ, вилоятҳои Суғду Хатлон дар байни сад нафар кӯдаки аз 10 то 18-сола, ки ба меҳнат ҷалб шудаанд, таҳқиқот гузаронида шуд.

Натиҷаҳои таҳқиқоти мазкур нишон доданд, ки аз теъдоди умумии кӯдакони ба меҳнат ҷалбшуда 72% аз оилаҳои пурра буда, асосан дар соҳаҳои хизматрасонӣ ва кишоварзӣ бо меҳнат машғуланд.

Таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки омилҳои асосии ба меҳнат ҷалб шудани кӯдакон ҷудошавии оилаҳо, муҳоҷирати меҳнатӣ, шаҳришавии аҳолии деҳот мебошад. Аз пурсишҳои кӯдакон муайян гардид, ки онҳо бо мақсади расонидани кӯмак ба оила дар харидории маводи хӯрокаи, сару либос ва пардохти хизматрасониҳои коммуналӣ кор мекунанд.

Муҳим аст, ки кӯдакон дар раванди муносибатҳои меҳнатӣ аз ҳуқуқҳои худ боҳабар ва аз хавфу хатаре, ки кори иҷрокардаи онҳо метавонад ба саломатиашон расонад, огоҳ бошанд. Аммо тавре аз натиҷаи таҳлил бармеояд, на ҳамаи кӯдаконе, ки кор мекунанд (83%), дар ин бора хабар доранд.

Тибқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд” падару модар барои роҳ надодан ба ҷалби фарзандонашон ба корҳои хавфнок ва вазнини ба саломатии онҳо зараровар ухдадоранд.

Бо мақсади пешгирии ҷалби кӯдакон ба шаклҳои бадтарини меҳнат дар шаҳрҳои Душанбе, Хоруғ, Кӯлоб, Исфара, Истаравшан ва ноҳияҳои Роштқалъа, Шӯғнон, Данғара, Рӯдакӣ, Б.Ғафуров, Айнӣ ва Восеъ ба таври озмоишӣ солҳои 2011 - 2018 низоми мониторинги меҳнати кӯдак ба роҳ монда шуда буд. Фаъолияти низоми мазкур нишон дод, ки кӯдакон дар ин давра бо хиштрзӣ, мошиншӯӣ, аробакашӣ машғул буданд. Дар натиҷаи чораҳои андешида кӯдакон аз меҳнати вазнин озод карда шуда, дар Маркази таълими калонсолон бо касбомӯзӣ фаро гирифта шуданд.

Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак дар доираи салоҳияти худ ва ҳамчун аъзои Шӯрои ҳамоҳангсози байниидоравӣ оид ба барҳам додани шаклҳои бадтарини меҳнати кӯдак ҷиҳати баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии шаҳрвандон зимни вохӯриҳо бо аҳоли, аз ҷумла кӯдакон оид ба кафолатҳои

муқаррарнамудани қонунгузорӣ дар робита ба муносибатҳои меҳнати кӯдакон ва манъи истифодаи онҳо дар корҳои вазнин ҷорабиниҳои иттилоотӣ мегузаронад. Дар ин самт сомони Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак - www.vhk.tj низ, ки иттилооти заруриро оид ба ҳуқуқҳои кӯдак дар бар мегирад, мусоидат менамояд.

Ҷиҳати беҳтар намудани вазъи риояи ҳуқуқҳои кӯдак дар самти меҳнати кӯдакон чунин тавсияҳо пешниҳод карда мешаванд:

- *идома додани таҷрибаи ҷорӣ намудани низоми мониторинги меҳнати кӯдакон дар ҷумҳурӣ;*
- *пайваста гузаронидани санҷиш, омӯзиш ва таҳқиқи ҳолатҳои ба шаклҳои бадтарини меҳнат ҷалб карда шудани кӯдакон;*
- *андешидани тадбирҳо ҷиҳати баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии аҳоли оид ба пешгирии шаклҳои бадтарини меҳнати кӯдакон.*

2.5. Ҳуқуқҳои кӯдакони дорои маъюбият

Дастгирии иҷтимоии кӯдакони маъюбиятдошта яке аз самтҳои афзалиятноки сиёсати иҷтимоии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳисоб рафта, дар катори дигар Ҳадафҳои рушди устувор ба Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 ва Барномаи миёнамӯҳлати он барои солҳои 2016 - 2020 ворид гардидааст.

Дар натиҷаи андешидани тадбирҳои тавонбахшӣ ва солимгардонӣ ҳамасола маъюбии миқдори муайяни кӯдакон қатъ карда мешавад, аммо бо вучуди ин зиёдшавии теъдоди кӯдакони маъюб нигаронкунанда боқӣ мемонад.

Тибқи маълумоти ВТҲИА ҚТ ба ҳолати 1 январи соли 2020 дар ҷумҳурӣ 28 117 нафар кӯдакони дорои маъюбият ба қайд гирифта шудаанд, ки назар ба соли гузашта 882 нафар зиёд мебошад.

Дар солимгардонии кӯдакони маъюбиятдошта марказҳои маҳсусгардонидашудаи тавонбахшӣ дар ҷумҳурӣ нақши муҳим доранд. Тибқи маълумоти ВТҲИА ҚТ дар низоми тандурустии ҷумҳурӣ барои кӯдакони имконияташон маҳдуд 25 адад марказҳои будубоши рӯзона ва 8 адад муассисаҳои будубоши доимӣ фаъолият доранд.

Масъалаҳои маъюбӣ, солимгардонӣ ва тавонбахшии маъюбон мавриди баррасии чорабиниҳои сатҳи баланд қарор дода мешаванд. Моҳи октябри соли 2019 бо мақсади таҳияи амалҳо, тақвияти шарикӣ ва баланд бардоштани масъулияти мақомоти дахлдор баҳри ворид намудани тағйироти бардавом ба ҳаёти шахсони дорои маъюбият Форуми байналмилалӣ оид ба масъалаҳои маъюбӣ доир гардид. Форум ба иқдоми миллии дар самти татбиқи Конвенсияи СММ оид ба ҳуқуқҳои маъюбон, ки соли 2018 аз ҷониби Ҷумҳурии Тоҷикистон ба имзо расонида шуд ва татбиқи ХРУ барои шахсони маъюбиятдошта оғоз бахшид.

Новобаста аз иқдомот ва тадбирҳои андешидашуда дар самти мазкур баъзе мушкилот ҳама доранд. Муҳайё набудани муҳити дастрас ба маъюбон, норасоии мутахассисони соҳавӣ, кам ва нобаробар будани андозаи нафақа, пешбинӣ нагардидани кӯмакпулӣ барои кӯдакони синни 17 – 18-солаи мубталои ВНМО, суст будани ҳамгирии иҷтимоии кӯдакони маъюб, норасоии воситаҳои техникӣ (аробачаҳои маъюбӣ, асобағал, ҷиҳози шунавоӣ, пойафзолҳои ортопедӣ, асоҳо барои кӯдакони зарир), адабиёт бо алифбои Брайл ва ғайра аз ҷумлаи онҳо мебошанд.

Ташкили муҳити дастрас ба маъюбон омили муҳими таъмини имкониятҳои баробари зиндагӣ, мустақилияти кӯдакони маъюб ва ҳамгирии иҷтимоии онҳо мебошад. Таъмини дастрасии бемонеаи маъюбон ба объектҳои инфрасохторӣ яке аз принсипҳои асосии фаъолияти шаҳрсозӣ муқаррар шудааст.

Натиҷаи мониторингҳои ВХК нишон доданд, ки дар 4 муассисаи тиббӣ ва 7 муассисаҳои таълимӣ муҳити бемонеа барои кӯдакони дорои маъюбият муҳайё нашудааст. Норасоии мураббӣён ва омӯзгороне, ки донишу малакаи

кор бо кӯдакони маъюбиятдоштаро доранд, мушкилоти дигари ин муассисаҳо мебошад.

Андозаи нафақаи шаҳрвандони маъюби то 18-сола, ки дар асоси Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи нафақаҳои суғуртавӣ ва давлатӣ” таъин шудааст, аз андозаи нафақаи маъюбоне, ки тибқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи таъмини нафақаи шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон” таъин шуда буд, кам мебошад.

Тартиби муайян намудани ҳолати қобилияти корӣ, муддати дароз ё доимӣ гум кардани қобилияти корӣ, муайян намудани гурӯҳ ва сабаби маъюбӣ тибқи Дастурамал оид ба ташхиси тиббию иҷтимоӣ ба танзим дароварда мешавад. Муайян намудани маъюбият бояд аз рӯи талаботи муосир ба роҳ монда шавад, вале Дастурамали мазкур аз даврони Иттиҳоди Шӯравӣ боқӣ монда, Тоҷикистон ягона давлате мебошад, ки ин раванди муайяннамоии маъюбиятро то ҳол истифода менамояд.

Яке аз омилҳои муҳиме, ки барои ба пуррагӣ амалӣ шудани ҳуқуқҳои кӯдакони маъюбиятдошта мусоидат менамояд, муносибати ҷомеа нисбати чунин кӯдакон аст. Натиҷаи пурсиши кӯдакон зимни мониторингҳои ВХК ҚТ нишон дод, ки кӯдакон тарафдори бо онҳо якҷоя таҳсил намудани кӯдакони маъюбиятдошта мебошанд. Дар баробари ин волидайнӣ кӯдакони солим на ҳама вақт тарафдори якҷоя бо кӯдакони маъюбиятдошта таҳсил намудани фарзандонашон ҳастанд. Ба андешаи онҳо чунин шакли таҳсил ба давомоти фарзандони онҳо метавонад таъсири манфӣ расонад.

Соли 2019 ВХК фаъолияти Муассисаи давлатии «Маркази миллии тавонбахшии кӯдакони маъюб «Чорбоғ» дар ноҳияи Варзобро мавриди мониторинг қарор дод. Натиҷаи мониторинги муассисаи мазкур нишон дод, ки шароити муассиса ва муносибати кормандон нисбати кӯдакон хеле хуб бар роҳ монда шудааст, аммо волидайн барои ба муассиса чойгир намудани кӯдакони маъюб зиёда аз 1 сол дар навбат меистанд. Волидайнӣ кӯдакони маъюбе, ки аз ВМКБ буданд, аз дурии роҳ ва норохат шудани фарзандони маъюбашон дар роҳ шикоят намуданд. Чунин муассиса дар ҷумҳурӣ ягона буда, зарурияти таъсис додани филиалҳои он дар дигар минтақаҳои ҷумҳурӣ чой дорад.

Фаъолияти ВХК ҚТ дар самти мусоидат ба ҳифзи ҳуқуқҳои кӯдакони маъюбиятдошта нишон медиҳад, ки ҳанӯз ҳам ҳолатҳои вомехӯранд, ки волидайнӣ ин кӯдакон бинобар надонистани ҳуқуқҳои худ ва тартиби мурочиат барои муайян намудани маъюбияти кӯдакон ва ба расмият даровардани нафақаи маъюбӣ, мушкилии рафту омад бо кӯдакони маъюб ба комиссияҳои ташхисӣ наметавонанд сари вақт маъюбияти кӯдаконро муайян кунанд. Қабули шаҳрвандон Т.С., М.Р. ва С.С. дар ноҳияи Рашт нишон дод, ки мушкилоти дар боло зикргардида чой доранд ва чунин ҳолатҳо боиси сари вақт баҳраманд нашудани кӯдакон аз ҳуқуқи имтиёзҳои барои онҳо пешбинишуда гардидаанд. ВХК дар ҳамкорӣ бо мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ чӣ қадар ҳалли мушкилоти шаҳрвандон мусоидат намуд.

Дар самти тавонбахшии кӯдакони зеҳнан қафмонда норасоии мутахассисон, мавҷуд набудани адабиётҳои махсус (дастурамалҳои методӣ), ки ба таҷрибаи амалии тарбия ва инкишофи кӯдакони дорои синдроми Даун асос ёфтаанд, ба назар мерасад.

Ин ва дигар масъалаҳои вобаста ба мушкилоти кӯдакони маъюбиятдошта ва натиҷаҳои мониторингҳои муассисаҳои кӯдакони дар мизи мудаввар, ки дар доираи чашнгирии Рӯзи байналмилалӣ маъюбон 4 декабри соли 2019 аз ҷониби ВХК ҚТ бо иштироки намояндагони вазорату идораҳои дахлдор, раисон ва котибони комиссияҳои маҳаллӣ оид ба ҳуқуқҳои кӯдак ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ доир гардид, мавриди баррасӣ қарор дода шуданд.

Ҷиҳати беҳтар намудани вазъи риояи ҳуқуқҳои кӯдакони маъюбиятдошта тавсияҳои зерин пешниҳод карда мешаванд:

- *такмил додани Дастурамал оид ба таъхиси тиббию иҷтимоӣ;*
- *омода намудани мутахассисони дорои донишу малакаи қор бо кӯдакони маъюбиятдошта, аз ҷумла кӯдакони зеҳнан қафмонда;*
- *иттилоотонии шаҳрвандон, аз ҷумла волидайнӣ кӯдакони маъюбиятдошта оид ба ҳуқуқҳои кӯдакони маъюб;*
- *таъсис додани марказҳои иловагии махсусгардонидашудаи тавонбахшии кӯдакони дорои маъюбият дар минтақаҳои ҷумҳурӣ;*
- *беҳтар намудани вазъи таъминот ва сифати воситаҳои техникаи тавонбахшӣ барои кӯдакони дорои маъюбият.*

2.6. Ҳукуқи кӯдакони дорои маъюбият ба таҳсили босифат дар муҳити фарогир

Дастрасии кӯдакони дорои маъюбият ба таҳсилоти фарогир чихати ҳамгирии онҳо ба ҳаёти ҷамъиятӣ мусоидат менамояд.

Ҷумҳурии Тоҷикистон чихати амалисозии ҳадафи 4 Ҳадафҳои Рушди Устувор (ҲРУ) оид ба таъмини таҳсилоти босифати ҳамаро фарогиранда ва одилона, Стратегияи миллии рушди маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон барои то соли 2020 ва амалисозии марҳилаи дууми (солҳои 2016 - 2020) Концепсияи давлатии таҳсилоти фарогир барои солҳои 2011 - 2015 пайваста чораандешӣ мекунад. Бо ин мақсад таъмин ва рушди таҳсилоти фарогир яке аз афзалиятҳои муҳими сиёсати давлатӣ дар соҳаи маориф муайян шудааст.

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи маориф” пешбинӣ менамояд, ки кӯдакони дорои маъюбият бо ризоияти падару модар метавонанд якҷоя бо кӯдакони солим дар муассисаҳои таълимӣ таҳсил намоянд ё барои онҳо машғулиятҳои инфиродӣ ташкил карда шаванд.

Тибқи маълумоти ВТҲИА ҚТ ба ҳолати 1 январи соли 2020 дар ҷумҳурӣ 28117 нафар кӯдакони маъюб ба қайд гирифта шудаанд.

Аз иттилооти ВМИ ҚТ бармеояд, ки соли хониши 2019 - 2020 дар муассисаҳои томактабӣ 651 нафар, дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ 7338 нафар ва дар хона 830 нафар кӯдакони маъюбиятдошта таҳсил мекунанд. Дар 64 мактаб-интернатҳои ҷумҳурӣ соли хониши 2019 - 2020 1642 кӯдакони дорои маъюбият ба таълиму тарбия фаро гирифта шудаанд.

Бо мақсади таъмини мустақилияти пурра ва ҳамгирии иҷтимоии наврасони дорои маъюбият дар сохтори Вазорати меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон 62 литсейи касбии техникӣ фаъолият менамоянд, ки дар онҳо аз рӯи 97 ихтисос 14 самт мутахассис омода карда мешавад. Шумораи умумии хонандагон 22336 нафарро ташкил медиҳад, ки 218 нафарашон маъюб мебошанд.

Аз ин шумора 129 нафар маъюб дар Литсейи касбии махсуси маъюбон (ҳамагӣ 255 хонанда) ва 10 нафар маъюб дар филиали Литсейи мазкур дар ноҳияи Рӯшон (ҳамагӣ 28 нафар хонанда) аз рӯи ихтисосҳои “Радиомеханик оид ба таъмир ва хизматрасонии дастгоҳҳои радио ва телевизион”, “Системаи компютерӣ ва интернет-технология”, “Ҳисобдор”, “Дӯзанда”, “Пойафзолдӯз” ва “Устои дастгоҳҳои сардкунандаи системаи савдо” ба таҳсил фаро гирифта шудаанд.

Мусоидат ба риоя ва ҳифзи ҳукуқи кӯдакони маъюбиятдошта ба таҳсилоти босифат дар муҳити фарогир самти афзалиятноки фаъолияти ВҲК мебошад.

Соли 2019 дар ин самт 16 муассисаҳои таълимӣ, аз ҷумла фаъолияти муассисаҳои таҳсилоти томактабии №72 ноҳияи Фирдавсӣ, №1 ноҳияи Шохмансур, №4 ноҳияи И. Сомонӣ ва №96 ноҳияи Синои ш. Душанбе, инчунин муассисаҳои таҳсилоти ҳамагонии №96 ва №111 шаҳри Ҳисор, №34 ноҳияи И. Сомонӣ, №89 ва №54 ноҳияи Синои ш. Душанбе, №12 ноҳияи

Шуғнони ВМКБ, №1 ноҳияи Кӯҳистони Мастчоҳи вилояти Суғд, №8 ноҳияи Рашт, №1 ва №14 ноҳияи Лахш, №12 ноҳияи Дӯстӣ ва №8 ноҳияи Балхӣи вилояти Хатлон мавриди санчиш қарор дода шуд.

Аз санчишҳо бармеояд, ки муассисаҳои таълимии №34 ноҳияи И. Сомонӣ ва №54 ноҳияи Синоӣ ш. Душанбе ба талаботи низоми таҳсилоти фарогир мувофиқат мекунад.

Ҳамчунин санчишҳо нишон доданд, ки дар муассисаҳои мазкур баъзе мушкилот ҷой доранд. Набудани инфрасохтори мактабии бемонеа, норасоии мутахассисон ва маводҳои таълимии барои кӯдакони маъҷубиятдошта аз ҷумлаи онҳо мебошанд.

Санчишҳо муайян намуданд, ки дар муассисаҳои мазкур аксарияти омӯзгорону мураббӣён аз курсҳои такмили ихтисос оид ба таҳсилоти фарогир нагузаштаанд ва лавҳаҳои иттилоотӣ оид ба санадҳои милливу байналмилалӣ дар самти ҳуқуқи озодиҳои кӯдак насб нашудаанд.

Ҳамчунин дар амалия фаъолияти тьюторҳо ё ёрдамчиёни омӯзгорон, ки Концепсияи таҳсилоти фарогир барои таҳсили кӯдакони маъҷубиятдошта пешбинӣ менамояд, ба роҳ монда нашудааст.

Инчунин дар ин давра мониторинги фаъолияти 5 муассисаҳои будубоши доимии кӯдакон, аз ҷумла Мактаб-интернати ҷумҳуриявӣ барои кӯдакони یتими ноҳияи Рашт, Мактаб-интернати ҷумҳуриявӣ барои кӯдакони یتими ноҳияи Ҷалолӣддини Балхӣ, Филиали Литсейи касбии махсуси маъҷубони ВММША ҶТ дар ноҳияи Рушони ВМКБ, Мактаб-интернати ҷумҳуриявӣ барои кӯдакони یتими ноҳияи Рӯшон, Мактаб-интернати ноҳиявӣ барои кӯдакони یتим дар ноҳияи Кӯҳистони Мастчоҳ гузаронида шуданд.

Дар Мактаб-интернатҳо робитаҳои оилавӣ хуб ба роҳ монда шуда, падару модарон ва хешу таборон метавонанд ҳар вақте, ки хоҳанд кӯдакони худро аёдат кунанд ва рӯзҳои шанбеву якшанбе онҳоро бо худ баранд.

Дар баъзе аз муассисаҳои, ки мониторинг гузаронида шуд, аз ҷумла дар Мактаб-интернати ҷумҳуриявӣ барои кӯдакони یتими ноҳияи Ҷалолӣддини Балхӣ ва Мактаб-интернати ҷумҳуриявӣ барои кӯдакони یتими ноҳияи Рашт инфрасохтори дохилӣ ва атрофи онҳо ба эҳтиётоти кӯдакони маъҷуб мутобиқ нашудааст, кабинетҳои фаннӣ бо маводу асбобҳои аёнӣ ва синфҳои лингофонӣ ташкил нашуда, мизу курсиҳои нав, тахтаҳои электронӣ ва лавозимоти дарсӣ намерасанд.

Ошхонаи Мактаб-интернати ноҳияи Рашт ба талаботи санитарии гигиенӣ ҷавобгӯ набуда, дар дохили биноҳои хобгоҳ ҳоҷатхонаҳо ва ҷойҳои дастшӯӣ пешбинӣ нашудааст.

Мактаб-интернати ҷумҳуриявӣ барои кӯдакони یتими ноҳияи Рӯшон барои гузаронидани қорҳои амалӣ дар озмоишгоҳҳои фаннӣ ба мавод ва асбобҳои зарурӣ (реактивҳо, пробиркаҳо, спиртовкаҳо ва ғ.) ниёз дорад. Инчунин, дар муассисаи мазкур норасоии китобҳои дарсӣ, аз ҷумла забони англисӣ барои синфҳои 4 ва 8, технологияҳои иттилоотӣ барои синфҳои 7 ва 8, адабиёти тоҷик барои синфи 9, биология барои синфи 9 ва алифбои ниёгон барои синфи 8 ба назар мерасад.

Мактаб-интернати ноҳиявӣ барои кӯдакони ятим дар ноҳияи Кӯҳистони Мастчоҳ дар ҳолати садамавӣ қарор дорад.

Инчунин мониторингҳо нишон доданд, ки дар баъзе ҳолатҳо дар парвандаҳои тарбиягирандагони мактаб-интернатҳо шаҳодатномаи таваллуд, шаҳодатномаи ғавти волидон, санадҳои зарурӣ оид ба маъюбият ва ғайра намерасанд. Аз натиҷаи санҷишҳо ба ВМИ ҚТ тавсияҳои дахлдор пешниҳод карда шуданд.

Дар таъмини ҳуқуқҳои баробари кӯдакони маъюбиятдошта ба таҳсил ва рушди таҳсилоти фарогир нақши синфҳои захиравӣ муҳим аст. Тибқи маълумоти ВМИ ҚТ айни ҳол 3884 муассисаҳои таҳсилоти ҳамагонӣ фаъолият мекунанд, вале дар онҳо ҳамагӣ 296 синфҳои захиравӣ ташкил шудаанд, ки нокифоя мебошад.

Соли 2019 ба ВХК ҚТ роҳбари Ташкилоти ҷамъиятии волидони кӯдакони дорои синдроми Даун “СиДа” муроҷиат намуд. Ташкилоти мазкур соли 2014 дар назди муассисаи таҳсилоти миёнаи умумии №92 ш. Душанбе синфи захиравӣ кушода, то имрӯз дар пешбурди ҳуқуқи кӯдакони дорои синдроми Даун ба таҳсилоти босифат дар муҳити фарогир мусоидат намудааст. Лекин роҳбарияти нави муассисаи таълимии зикршуда бо сабаби нарасидани синфхонаҳо барои теъдоди зиёди хонандагон талаб намудааст, ки фаъолияти синфи захиравӣ қатъ карда шавад. Муроҷиати мазкур ҷихати мусоидат ба ВМИ ҚТ ирсол гардида, айни ҳол дар баррасии он қарор дорад.

Ҷихати бехтар намудани вазъи ҳуқуқи кӯдакони маъюб ба таҳсили босифат дар муҳити фарогир тавсияҳои зерин пешниҳод карда мешаванд:

- *тақвияти заминаи моддию техникий муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ ва мактаб-интернатҳо;*
- *қабул намудани Консепсияи нави таҳсилоти фарогир;*
- *ташкил ва дастгирии синфҳои захиравӣ дар муассисаҳои таълимӣ.*

2.7. Кӯдакон дар низоми адолати судӣ

Чихати таъмин намудани адолати судӣ нисбати ноболиғон соли чорум аст, ки Барномаи ислоҳоти низоми адолати судӣ нисбати кӯдакон барои солҳои 2017 - 2021 амалӣ шуда истодааст.

Соли 2019 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи авф» қабул гардид, ки дар натиҷаи татбиқи он 60 нафар ноболиғон аз адои боқимондаи ҷазо озод шуданд.

Теъдоди ҷиноятҳои аз ҷониби ноболиғон содиршуда назар ба соли 2018 кам шуда бошад ҳам, вале дар умум вазъи ҷинояткориҳои ноболиғон ташвишовар боқӣ мемонад. Тибқи маълумоти Прокуратураи генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ВКД ҚТ соли 2019 дар ҷумҳурӣ аз ҷониби 707 ноболиғ (34 духтар ва 673 писар) 873 (соли 2018 – 907) ҷиноят содир шудааст.

Нишондиҳандаҳои содиршавии ҷиноят аз ҷониби ноболиғон чунинанд:

Намудҳои ҷиноят	Соли 2019	Соли 2018
Одамкушӣ	3	1
Қасдан расонидани зарари вазнин ба саломатӣ	12	11
Таҷовуз ба номус	3	3
Ҳаракатҳои зӯрварӣ дорои хусусияти шахвонӣ	8	10
Тайёр ва истифода бурдани моддаҳои нашъаовар	3	5
Дуздӣ	618	630
Қаллобӣ	13	20
Ғоратгарӣ	15	27
Роҳзанӣ	3	3
Авбошӣ	89	89
Дигар ҷиноятҳо	106	108

Аз теъдоди умумии ноболиғони ҷиноятсодиркарда 223 нафараш хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ мебошанд.

Маълумотҳои аз ВКД ҚТ дастрасшуда нишон медиҳанд, ки ноболиғон 96 ҷиноятро дар якҷоягӣ бо калонсолон содир намудаанд.

Миқдори ҷиноятҳои нисбати ноболиғон содиршуда назар ба соли 2018 тамоюли зиёдшавӣ дорад. Дар соли 2019 нисбати ноболиғон 929 (соли 2018 – 919) ҷиноят содир шудааст. Аз ин шумора ҷиноятҳои одамкушии барқасдона – 12 (11), таҷовуз ба номус – 19 (13), ҳаракати зӯрварӣ дорои хусусияти шахвонӣ – 50 (42), ҳаракати бадахлоқона – 63 (36), моневъ шудан ба гирифтани таълими асосӣ – 125 (114) тамоюли зиёдшавӣ доранд.

Чихати коҳиш додани сатҳи ҷинояткориҳои ноболиғон Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи низоми огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон» қабул гардид.

Қонунгузории мурофиавии ҷиноятӣ барои ноболиғони бо қонун дар муҳолифатбуда (гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда) ҳуқуқҳои асосии мурофиавию, аз ҷумла ҳуқуқ ба ҳимоя, ба дахлнопазирии шахсӣ, пурсиши ноболиғ бо иштироқи ҳимоятгар, омӯзгор ва психолог, хабардор қардани ҳешовандони наздик дар бораи дастгиркунӣ ва ғ. қарорат додааст. Ба ВХК ҚТ дар соли 2019 чор мурочиат ворид гардид, ки аз ҷой доштани баъзе мушкилиҳо дар самти мазкур шаҳодат медиҳанд.

Қароратдор оид ба ҳуқуқи қӯдак ҷиҳати муайян намудани шароити нигоҳдории ноболиғон аз Муассисаи тарбиявии ЯС 3/12, муассисаи ислоҳии қаноаи 3/8 СРИҚ Қ ВА ҚТ боздид ба амал овард. Зимни боздидҳо аз ҳолати санитарии гигиенӣ, дастрасии қӯдакон ба таҳсил ва омодагии касбӣ, таъминот бо ғизо, муносибати қармондон, муоширати қӯдакон бо волидайн, истироҳату фароғати ноболиғон ва ғайраҳо шиносӣ пайдо намуд. Шиносӣ бо шароити нигоҳдорӣ дар муассисаи тарбиявӣ нишон дод, ки бинои хоби маҳкумшудагон аз нав таъмир шуда, бинои ошхонаи нави қаноавӣ сохта шуда истодааст.

Дар муассисаи ислоҳии 3/8 боғчаи қӯдакон бо шароитҳои зарурии моддию маишӣ таъмин шуда, ҳар як модар бо қӯдаки худ дар ҳуҷраи алоҳида нигоҳ дошта мешавад. Аммо бинои барои адои қазои духтарони ноболиғ пешбинишуда ба таъмири асосӣ ниёз дорад.

Инчунин соли 2019 дар Литсейии маҳсуси касбӣ-техникии ш. Душанбе, Қабулгоҳ-таҳвилгоҳ барои ноболиғони ш. Душанбе, Мақтаби маҳсуси қумҳуриявии ш. Душанбе санҷиш гузаронида шуд. Санҷиш нишон дод, ки Оинномаи Муассисаи давлатии таълимии «Литсейии касбии техникии маҳсуси шаҳри Душанбе то ҳанӯз ба талаботи Қонуни Қумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи маориф”, ки тартиби судии фиристодани қӯдақонро ба қунин муассиса муқаррар намудааст, мутобиқ қардониди нашудааст ва ҳолатҳои бидуни қарори суд ба ин муассиса фиристодани қӯдақон ҷой доранд. Дар муассиса майдончаи варзишӣ барои машқу тамрини қӯдақон мавҷуд нест.

Зимни суҳбатҳои алоҳида дар Мақтаби маҳсуси қумҳуриявии шаҳри Душанбе ноболиғон иброз намуданд, ки дар муассиса ҳолатҳои зӯрварӣ ва таҳқир дар байни онҳо, зӯрварӣ ва таҳқир аз қониби қармондон, худсарона қаромада қарфан аз ҳудуди мақтаб, қалби ноболиғон ба қорҳои ба онҳо вобастанабуда ҷой надоранд.

Санҷиши Қабулгоҳ-таҳвилгоҳи Хадамоти пешгирии ҳуқуқвайронкунӣ байни ноболиғон ва қавонони ВКД ҚТ нишон дод, ки муассисаи мазкур аз таъмири асосӣ қароварда шуда, дар он шароити ҳуби нигоҳдорӣ таъмин шудааст, аз ҷумла ҳуҷраҳои алоҳида барои духтарон ва писарон, ҳуҷраҳои маишию фароғатӣ, қойҳои истифодаи умум, ки бо маводҳои зарурӣ муҷаҳҳаз қардониди шудаанд, мавҷуданд. Қангоми санҷиш дар Қабулгоҳ-таҳвилгоҳ 3 қӯдак, ки бинобар оворақардӣ аз қониби қармондони милитсия ба ин муассиса оварда шудаанд, қарор доштанд.

Дар муассисаҳои санчидашуда бо кормандон ва тарбиятгирандагон вохӯриҳо гузаронида шуда, зимни онҳо дар бораи ҳуқуқҳои кӯдакон, механизмҳои мурочиати кӯдакон дар сурати вайрон шудани ҳуқуқҳои онҳо, роҳ надодан ба ҳодисаҳои номатлуб ва ҷинояткорӣ ва ғ. суҳбатҳо доир гардиданд. Аз натиҷаи санчишҳо барои бартараф кардани норасоӣҳо ба мақомоти дахлдор тавсияҳои мушаххас пешниҳод карда шуданд.

Дар низоми адолати судӣ нисбати ноболиғон ҳимояи кӯдакони шоҳид ва ҷабрдидаи ҷиноят масъалаи ҳалталаб мебошад. Тибқи маълумоти ВКД ҚТ дар соли 2019 шумораи ноболиғони аз ҷиноят ҷабрдида 1105 нафарро ташкил кардааст. Оид ба шумораи ноболиғони шоҳидони ҷиноят бошад, дар Сармаркази иттилоотии ВКД ҚТ ҳисобот бурда намешавад. Ҳол он ки ин гурӯҳи кӯдакон низ ба ёрӣ ва дастгирии дахлдор ниёз доранд

Ҷиҳати беҳтар намудани вазъи риояи ҳуқуқи кӯдакон дар низоми адолати судӣ нисбати ноболиғон тавсияҳои зерин пешниҳод карда мешаванд:

- *таъмини риояи ҳуқуқҳои ноболиғон дар низоми адолати судӣ;*
- *тақвият додани қорҳои иттилоотонӣ ҷиҳати пешгирии намудани ҷинояткорӣ дар байни ноболиғон ва нисбати ноболиғон;*
- *мутобиқ намудани санадҳои дохилиидоравии муассисаҳои кӯдаконаи пӯшида бо қонунгузориҳои милли;*
- *таъсиси механизми ҷамъоварии маълумоти омӯрӣ оид ба кӯдакон – шоҳидон ва ҷабрдидагонии ҷиноят ва таъмин намудани онҳо бо ҳимояи зарурӣ.*

2.8. Кӯдакони зери таъсири муҳочирати меҳнатӣ қарордошта

Муҳочирати меҳнатӣ ба вазъи аъзоёни оилаи муҳочирон, аз ҷумла кӯдакон таъсир мерасонад. Кӯдакони мазкур бештар осебпазир буда, ба онҳо новобаста аз вазъи муҳочирати волидайнашон тамоми ҳуқуқу озодиҳое, ки конвенсияҳои СММ дар бораи ҳуқуқҳои кӯдак ва ҳифзи ҳуқуқи ҳамаи муҳочирони меҳнатӣ ва аъзои оилаи онҳо пешбинӣ намудаанд, кафолат дода мешавад.

Тибқи маълумоти Хадамоти муҳочирати ВММША ҚТ шумораи умумии кӯдакони муҳочирони меҳнатие, ки соли 2019 ҳамроҳ бо волидонашон ба хориҷи кишвар рафтаанд, 3092 нафар буда, аз ҷумла 2267 писар ва 825 духтарро ташкил медиҳанд.

Кӯдакони муҳочирони меҳнатӣ дар кишварҳои қабулкунандаи муҳочирони меҳнатӣ, хусусан дар ФР бо як қатор мушкилиҳо дучор мешаванд.

Яке аз ин мушкилиҳо дастрасии кӯдакон ба таҳсил мебошад. Дар асоси амри Вазири маориф ва илми ФР №32 аз 22 январи соли 2014, ки тартиби ба муассисаҳои таҳсилоти умумии ибтидоӣ, умумии асосӣ ва умумии миёна қабул намудани шаҳрвандонро ба танзим мебарорад, ҳангоми қабули кӯдаки хориҷӣ ба мактабҳо дар ҳудуди Россия тасдиқ намудани вазъи қонунии будубоши волидайн ва қайди кӯдак зарур мебошад. Ҳол он ки Конститутсияи ФР ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии он таҳсилоти дастрас ва роӣгонро барои кӯдаконе, ки шаҳрвандии Россияро надоранд, кафолат медиҳанд.

Дар мавриди дастрасии кӯдакони муҳочирони меҳнатӣ ба хизматрасонии тандурустӣ низ баъзе мушкилиҳо ҷой доранд. Гарчанде қонунҳои амалкунандаи ФР ба шаҳрвандони хориҷӣ, аз ҷумла кӯдакони муҳочирони меҳнатӣ гирифтани ёрии тиббиро кафолат диҳанд ҳам, дар амалия ҳолатҳои вомехӯранд, ки қормандони тиб ва маъмурияти муассисаҳои тиббӣ новобаста аз вазъи воқеии бемор муддати муолиҷаи кӯдакон – шаҳрвандони хориҷиро дар муассисаи тиббӣ маҳдуд мекунанд, зеро онҳо ба расонидани ёрии тиббии музднок барои ҷунин беморон манфиатдоранд. Ҳолатҳои мешаванд, ки бо мурури 3 рӯз новобаста аз вазъи саломати бемор ӯро ба ёрии тиббии музднок мегузаронанд.

Ҷудо қардани кӯдак аз волидайнӣ муҳочир аз мушкилоти дигаре мебошад, ки муҳочирони меҳнатӣ бо он дучор мешаванд. Муҳочирони меҳнатӣ барои вайрон қардани қоидаҳои будубош дар марказҳои махсуси берункунӣ ҷойгир қарда мешаванд. Ҳангоми ба ҷунин марказҳо ҷойгир намудани шаҳрвандони хориҷӣ кӯдакони онҳоро ҷудо мекунанд. Гарчанде ки тибқи қонунгузори ФР дар ҷунин ҳолатҳо кӯдакон бояд бо модарони худ бошанд, аз сабаби мавҷуд набудани шароити мувофиқ мақомоти вақолатдори соҳа маҷбур мешаванд, ки кӯдаконро аз модарон ҷудо қарда, дар дигар муассисаҳо ҷойгир қунанд. Муттаасифона дар таҷриба ҳолатҳои ҷой доштанд, ки боиси оқибатҳои ногувор гаштаанд. Марги фочиавии У.

Назарови панҷмоҳа соли 2015 дар ш. Санкт-Петербург мисоли чунин ҳолатҳо мебошад.

Соли 2019 ВХК чунин як ҳолатро пайгирӣ намуд. Кормандони гумруки РФ муҳочирзани тоҷик Н.С.- ро аз воридшавӣ ба ҳудуди ФР манъ намуда, ӯро аз ду фарзанди ноболиғаш, ки дар шаҳри Екатеринбург қарор доштанд, чудо намуданд. Бо мусоидати ВХК ҚТ дар ҳамкорӣ бо ВХК вилояти Свердловски ФР ноболиғон ба Тоҷикистон ба назди модарашон баргардонида шуданд.

Ҳолатҳои дар муҳочирати меҳнатӣ аз ҷониби падару модарон даст кашидан аз кӯдак ё беназорат мондани кӯдакон боиси нигаронӣ мебошад. Ҳамасола теъдоди зиёди чунин кӯдакон аз ФР ба ватан баргардонида мешаванд.

Тибқи маълумоти ВКД ҚТ дар асоси Созишнома оид ба ҳамкорихои давлатҳои аъзои ИДМ дар масъалаҳои баргардонидани ноболиғон ба давлатҳои зисти доимӣ соли 2019 41 (с.2018 - 50) нафар ноболиғон аз Марказҳои ниғаждории муваққатии ФР оварда шуданд. Тавре ВКД ҚТ иттилоъ медиҳад, сари вақт ба ватан баргардонидани чунин кӯдакон бинобар ҷой доштани мушкилоти молиявӣ ба таъхир меафтад.

Соли 2019 бо мақсади муайян намудани вазъи кӯдакони ба ватан баргардонидашуда ВХК ҚТ дар ноҳияи Ҷ. Балхӣ чунин кӯдаконро аёдат намуд. Маълум гашт, ки аз 12 кӯдаки дар соли 2018 ба ҳамин ноҳия баргардонидашуда, ки лулӣ мебошанд, 10 нафарашон дубора ба ФР баргаштаанд.

Масъалаи дигари ҳалталаб бинобар муҳочирати меҳнати занон ба ҳоли худ партофтани кӯдакони онҳо мебошад. Новобаста аз чораҳои андешидашаванда муҳочирати меҳнати занон сол аз сол зиёд мегардад. Тибқи маълумоти Хадамоти муҳочирати ВММША ҚТ соли 2019 теъдоди муҳочирзанони тоҷик 77 013 нафарро ташкил медиҳад, ки нисбат ба соли 2018 (64512 нафар) 12 501 нафар зиёд мебошад.

Ҳамчунин вазъи кӯдаконе, ки волидайнашон ба муҳочирати меҳнатӣ рафтаанд, боиси нигаронӣ аст. Кӯдакони чунин оилаҳо аз тарбияи волидайн ва таҳсил дур монда, ба меҳнати ғайрирасмӣ ё ба ҷинояткорӣ даст мезананд. Чунин кӯдакон ва хусусан духтарон аз одамон канорачӯӣ карда, гирифтори ҳолати маҳзунӣ ва рӯҳафтадагӣ мебошанд.

Бо мақсади дар дохили ҷумҳурӣ дастгирӣ кардани кӯдакони партофташудаи оилаҳои муҳочирони меҳнатӣ соли сеюм аст, ки аз ҷониби ВММША ҚТ дар ҳамкорӣ бо Ҳазинаи кӯдакони СММ ва Иттиҳоди Аврупо Лоихаи “Ҳифзи кӯдакони зерӣ таъсири муҳочират қарордошта дар Осиёи Ҷанубу Шарқӣ, Ҷанубӣ ва Марказӣ” амалӣ шуда истодааст.

Тайи ду соли амалисозии Лоихаи мазкур дар 16 шаҳру ноҳияи интиҳобшуда, аз ҷумла Конибодом, Панҷакент, Кӯлоб, Хоруғ, Ҳисор, Турсунзода, Кубодиён, Леваканд, Рудакӣ, Айнӣ, Ҷайхун, Дӯстӣ, Носири Хисрав, Панҷ, Шаҳринав ва Шаҳритуз дар маҷмӯъ 4 229 нафар чунин кӯдакон муайян гардида, ба 2 154 нафар шаҳодатномаи таваллуд, ба 77 нафар

хуҷҷатҳои тасдиқкунандаи шахсият (шиноснома) ва ба 439 нафари онҳо хизматрасони иҷтимоӣ расонида шудааст. Ҳамзамон, дар баробари расонидани кумаки ҳуқуқӣ, инчунин ба 1 449 оила кумаки молиявӣ дастрас гардидааст.

Кумитаи СММ оид ба ҳифзи ҳуқуқҳои тамоми муҳоҷирони меҳнатӣ ва аъзоёни оилаи онҳо соли 2019 зимни баррасии маърузаи навбатии ҚТ оид ба иҷрои Конвенсия дар бораи ҳифзи ҳуқуқҳои тамоми муҳоҷирони меҳнатӣ ва аъзои оилаи онҳо барои бартараф намудани мушкилоти кӯдакони муҳоҷирони меҳнатӣ ба Тоҷикистон тавсияҳои дахлдор пешниҳод намуд. Қиҳати иҷрои ин тавсияҳо Нақшаи миллии амалҳо барои солҳои 2020 - 2024 тасдиқ гардида, амалигардонии чорабиниҳои дахлдорро пешбинӣ намудааст.

Қиҳати боз ҳам беҳтар намудани вазъи риояи ҳуқуқи кӯдакони зеритаъсири муҳоҷират қарордошта тавсияҳои зерин пешниҳод карда мешаванд:

- тақвият додани ҳамоҳангии фаъолияти мақомоти дахлдори соҳаи муҳоҷират дар дохил ва хориҷи ҷумҳурӣ;

- баланд бардоштани маърифати аҳоли оид ба қоидаҳои буду бош дар давлатҳои қабулкунандаи муҳоҷирони меҳнатӣ бо мақсади пешгирӣ намудани ҳолатҳои ҷойгир намудан дар марказҳои махсуси берункунӣ ва ҷудошавии модарон аз кӯдакон, инчунин монеаҳое, ки ҳангоми дар муассисаҳои таълимии Россия ҷойгир намудани кӯдакон пайдо шуданашон мумкин аст;

- андешидани тадбирҳои иловагӣ қиҳати дастгирии кӯдакони муҳоҷирони меҳнатӣ дар дохили кишвар;

- тақвият додани корҳои иттилоотӣ дар байни кӯдакон-хонандагон оид ба ҳуқуқҳои онҳо ҳангоми будубош дар Россия ва хатарҳои эҳтимолии он.

ХОТИМА

Маърузаи ВХК ҚТ барои соли 2019 аз ду боб иборат аст. Дар боби аввал аз фаъолияти ВХК ҚТ дар соли 2019 натиҷагирӣ шудааст. Дар боби дуюм вазъи риояи ҳуқуқ ва озодиҳои кӯдак дар ҷумҳурӣ дар самтҳои алоҳида мавриди таҳлил қарор дода шудааст.

Дар соли 2019 фаъолияти ВХК ҚТ ҷиҳати амалисозии Стратегияи ВХК ҚТ барои солҳои 2018 - 2020 бо истифода аз имкониятҳои мавҷуда тақвият ёфта, нишондиҳандаҳо, аз ҷумла дар баррасии муроҷиатҳои шахсони ҳуқуқиву воқеӣ, санҷишу мониторингҳо, ҳамкориҳо бо мақомоти давлатӣ, созмонҳои байналмилалӣ ва сохторҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ, баромадҳо дар ВАО, воридшавии мизочон ба сомонаи ВХК ҚТ зиёд шудаанд.

Дар ин давра аз ҷониби ВХК ҚТ 249 (соли 2018 – 185) муроҷиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ баррасӣ шудаанд, ки нисбат ба соли 2018 64 адад зиёд мебошанд. Дар ин раванд аввалин маротиба ворид шудани 7 адад муроҷиатҳои электронӣ марвиди зикр аст.

Таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки соли 2019 муроҷиатҳо дар самтҳои ҳуқуқ ба муҳокимаи одилонаи судӣ, ҳуқуқ ба ғамхорӣи волидайн, дар оила тарбия гирифтани ва ҳуқуқ ба сатҳи кофӣи зиндагӣ зиёд шудаанд.

Соли 2019 бо мақсади муайян намудани вазъи риояи ҳуқуқу озодиҳои кӯдак дар 46 (соли 2018 – 43) муассисаҳои кӯдакона, аз ҷумла 4 муассисаи томактабӣ, 12 муассисаи таҳсилоти умумӣ, 4 муассисаи тиббӣ, 7 муассисаи будубоши доимии кӯдакон ва 4 муассисаи пӯшида санҷишу мониторингҳо гузаронида шуда, 15 боздид анҷом дода шудааст.

Ҳамкориҳои ВХК ҚТ бо мақомоти давлатӣ, сохторҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва созмонҳои байналмилалӣ дар доираи амалисозии Стратегияи ВХК ҚТ барои солҳои 2018 - 2020 самаранок арзёбӣ шудааст.

Фаъолияти ВХК ҚТ дар самти баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии шаҳрвандон ва аз ҷумла кӯдакон сол аз сол тақвият меёбад. Дар самти мазкур аз механизмҳои гуногуни иттилоотӣ аз қабилӣ ВАО, ҷорабиниҳои иттилоотиву маърифатӣ ва Интернет васеъ истифода шудааст.

Дар ин раванд 91 баромадҳо дар воситаҳои ахбори оммаи ҷопӣ ва электронӣ таъмин карда шуда, ноҳияҳои дурдасти ҷумҳурӣ бо ҷорабиниҳои иттилоотиву маърифатӣ фаро гирифта шудаанд.

Омори воридшавии истифодабарандагони Интернет ба сомонаи ВХК ҚТ дар се соли фаъолият нишон медиҳад, ки теъдоди истифодабарандагони он зиёда аз панҷ маротиба афзудааст.

Дар боби дуюми Маъруза самтҳои алоҳидаи ҳуқуқу озодиҳои кӯдак, аз ҷумла ҳуқуқ ба таҳсил, ҳуқуқи кӯдак ба ҳифзи саломатӣ, ҳуқуқи кӯдак ба

фардият, ҳуқуқи кӯдак ба озод будан аз шаклҳои бадтарини меҳнат, ҳуқуқҳои кӯдакони дорои маъюбият, ҳуқуқи кӯдакони дорои маъюбият ба таҳсили босифат дар муҳити фарогир, кӯдакон дар низоми адолати судӣ ва кӯдакони зерӣ таъсири муҳочирати меҳнатӣ қарордошта мавриди таҳлил қарор дода шудаанд.

Бо мақсади боз ҳам беҳтар намудани вазъи риояи ҳуқуқҳои кӯдакон дар ҷумҳурӣ вобаста ба самтҳои мавриди таҳлил қарор додашуда дар маҷмӯъ 29 адад тавсияҳои ВХК ҚТ пешниҳод шудаанд. Аз ҷумла, дар самтҳои ҳуқуқ ба таҳсил – 4 тавсия, ҳуқуқи кӯдак ба ҳифзи саломатӣ – 4 тавсия, ҳуқуқи кӯдак ба фардият – 2 тавсия, ҳуқуқи кӯдак ба озод будан аз шаклҳои бадтарини меҳнат – 3 тавсия, ҳуқуқҳои кӯдакони дорои маъюбият – 5 тавсия, ҳуқуқи кӯдакони дорои маъюбият ба таҳсили босифат дар муҳити фарогир – 3 тавсия, кӯдакон дар низоми адолати судӣ – 4 тавсия ва кӯдакони зерӣ таъсири муҳочирати меҳнатӣ қарордошта – 4 тавсия пешниҳод шудааст.

ВХК ҚТ омодагии худро барои минбаъд низ тақвият додани ҳамкориҳо бо мақомоти давлатӣ, ташкилотҳои ғайридавлатӣ ва ҷомеаи шаҳрвандӣ изҳор намуда, итминон дорад, ки ҳамаи ҷонибҳои манфиатдор дар амалисозии тавсияҳои пешниҳодшуда саҳмгузори менамоянд ва чиҳати боз ҳам беҳтар шудани вазъи риояи ҳуқуқи кӯдак дар ҷумҳурӣ мусоидат менамоянд.